

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΜΙΝΩΤΟΥ

ΙΟΝΙΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ
ΖΟΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ε'-1931

ΑΡΙΘ. 55-56
ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΑΧ. 5

ΑΘΗΝΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΙΟΝΙΟΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΤΟΥ ΤΟ ΕΡΓΟ*

Πόσο θά ξαφνίζωνταν, αν εξοῦσε, ὁ ἰδεολόγος Κερκυραῖος μὲ τὸν σημερινὸ Παλαμᾶ, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς τόσους τοὺς πολὺχρονοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς—ἀγῶνες ποὺ ὁ Δημοτικισμὸς πρέπει νὰ τοῦ τις ἀναγνωρίσει—παίρνοντας τὸν τίτλο τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, σὲ ἐπίσημη ὁμιλία του, θὰ ὁμιλοῦσε στὴν καθαρεύουσα, χωρὶς τὸ λόγο τῆς σκοπιμότητος, γιὰτι καμμιά τέτοια ἀνάγκη δὲν ἐπεβάλλονταν στὰ σημερινὰ μας τὰ χρόνια καὶ στὸν φτασμένο Παλαμᾶ, στὸν Παλαμᾶ κορυφή.

—Δυὸ του μελέτες, ἡ μιὰ γιὰ τὸν Ἰάκωβο Πολυλᾶ κι' ἡ ἄλλη γιὰ τὸ Γεράσιμο Μαρκοῦ μὲ Βιογραφικὰ σημεῖωματα. Κι' οἱ δυὸ ἔχουν δημοσιευθεῖ στὴν Εἰκονογραφημένη Ἑστία τοῦ 1892.

—Κριτικὴ μελέτη γιὰ τὸ θέατρο τοῦ Schiller, ἐπίσης τυπωμένη στὴν Εἰκονογραφημένη Ἑστία.

—Προλεγόμενα στὴν μετάφραση τοῦ Saoul τοῦ Alfieri.

—Προλεγόμενα καὶ Ἐπιλεγόμενα στὴν μετάφραση τῶν Τάφων τοῦ Ugo Foscolo.

—Προλεγόμενα στὴν μετάφραση τῶν Ἰταλικῶν Σονέτων τοῦ Σολωμοῦ. Στὴν ἀξιόλογη αὐτὴ του μελέτῃ ὁ Καλοσγούρος μᾶς δείχνει τὸν ἄπειρο σεβασμὸ καὶ θαυμασμὸ του γιὰ τὸν ποιητὴ τῶν Ἑλευθέρων πολιορκημένων. Θεωρεῖ, πὺς πολὺ μεγάλο εὐτόχημα ἐστὶν ἡ γιὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ γεννηθεῖ ἓνας ποιητὴς τόσο μεγάλος καὶ βαθύς στὰ πρῶτα πατήματά της στὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ πολὺ μεγαλειότερο δυστύχημα ὁ χαμὸς τῆς διαλεκτικότητος ἐργασίας του. Κρίνω, πὺς ἂν τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ μᾶς ἐσώζονταν ἀκέραιο, ἀντὶ τῆς σύγχυσης, τῆς τύφλας, τοῦ χωρισμοῦ σὲ χίλια κομμάτια, ποὺ τῆς σὺγχυσης, τῆς τύφλας, τοῦ χωρισμοῦ σὲ χίλια κομμάτια, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ἔθνος σ' ὅλα τὰ οὐσιαστικώτερα τὰ ζητήματα, θὰ βασίλευε ἡ Τάξη καὶ στοὺς στοχασμοὺς καὶ στὲς πράξεις. Ἡ δυστυχία, λέγει, τοῦ μικροῦ, καὶ ὅμως πάντα μεγάλου αὐτοῦ ἔθνους, δὲν περιγράφεται. Θὰ ἔλεγε βλασφημῶντας, πὺς μιὰ ἀσπλάγχνη

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Καλ. Χατρί

ΗΜΕΡΟΜ. 20.8.85

ΑΡΙΘ. 36816

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ "ΙΟΝΙΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ,"

Ἔτησί. . . . Δραχ. 50
Ἐξάμηνος 25
Ἔτησίᾳ ἐξωτερικοῦ δολλάρια 2

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡ. ΜΙΝΩΤΟΥ

Ἐμβάσματα, συνεισφορά καὶ ὅ, τι ἄλλο σχετικὸ μὲ τὸ περιοδικὸ στέλνονται στὴ διεύθυνση:

Καν. Μαρ. Μινώτου,
Κόδρου 5—Ἀθήναι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Γεώργιος Καλοσγούρος καὶ τὸ λογο-
τεχνικὸ του ἔργο. (Τέλος)
Τραγοῦδια τῆς Ζήλειας
Μερικὲς σκέψεις γιὰ τὴ κριτικὴ στὴ ση-
μερινὴ γαλλικὴ λογοτεχνία

Εἰρήνης Δεντρινου
Μιχ. Ἀργυρόπουλου

Ἀντρέα Μιραμπέλ

Ποιήματα

Ἡρῶ· ἓνα πουλὶ
Ριμπιάντο
Ξεθρονισμένος Βασιλεὺς
Τὸ τελευταῖο ταξίδι τοῦ τραγοῦ
Ταγόρ
Ἐλεγεῖα (σὲ μιὰ κόρη)

Στέφ. Δάφνη
Ρίτας Μπούμη
Μιχ. Ἀργυρόπουλου
Κ. Καρθαίου
(μετάφρ.) Ἀν. Σκιαδαρέση
Γ. Ἀννίνου

Ἑπτανησιακὰ σημεῖωματα

Ἱστορικὲς σελίδες Ζακύνθου
Γύρω στὸ Σολωμὸ
Ἀνέκδοτο ὕμνιον γιὰ τὴ Ἑνωσὴ τῆς Ἑ-
πτανήσου ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Δ. Ρώμα
Σύντομος βιογραφία τοῦ Λασκαράτου ἀπὸ
τὸν Βεργωτὴν, ἀπὸ τὴν ἀλληλογρα-
φίαν Δεβιάζη

Κώστα Καίροφύλα
Μαρίνου Σιγούρου

Μαριέττας Μινώτου

Διον. Παπαγιαννοπούλου

Διάφορα.

Ἡ Ἰόνιος Ἀνθολογία γιὰ τὴν Κύπρον. — Ὁ Φώσκολος στὴν Ἰταλία. — Μαρ. Μινώτου. — Διάφορα. — Βιβλιοκρισιές. — Κ. Πασαγιάνη: Ἑλληνικὰ ταξίδια ἀπὸ τὸν μ. σ. — Νέα βιβλία. — Ἐφημερίδες καὶ Περιοδικὰ.

ΕΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ

Ἑλληνικοὶ διάλεκτοι στὴν Ἰταλία» τοῦ Θεόδ. Βρίκου. — «Τὸ Βυζαντινὸ θέατρο» τοῦ Δ. Βάλσα. — «Νοβέλλα» τοῦ Βελ. Φρέρη. — Σκόρπια φύλλα» τοῦ Μιχ. Πιτρίδη. — «Λαογραφικὰ ἐπίθετα τῆς Θεοτόκου» (συμπλήρωμα) Ν. Β. Τωμαδάκη κ.τ.λ.

Ὁ Ε' τόμος τῆς Ἀνθολογίας 1931—220 σελίδες, δεμένος, τιμᾶται δραχ. 75.

Ἡ νέα διεύθυνσις τῆς Ἰονίου Ἀνθολογίας καὶ τῆς Κας Μαριέττας Μινώτου εἶναι ὁδὸς Κόδρου 5. — Ἀθήναι.

Il nuovo indirizzo dell' «Antologia Ionia» e della sua Direttrice Signora Marietta Minotto è via Kodrou 5. - Atene.

Οἱ προπληρώνοντες τὴν συνδρομὴν των (δραχ. 50) ἔχουν δικαίωμα στὶς 200 χρονιάτικες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ καὶ σὲ ἓν ὥρατο βιβλίον δωρεάν. — Παρακαλοῦνται ὅσοι ἔχουν προπληρώσει καὶ δὲν τὸ ἔχουν λάβει ἀκόμη, νὰ μᾶς τὸ γράψουν. — Θὰ τὸ λάβουν ἀμέσως.

Ἐμβάσατε τὰς συνδρομάς σας. — Θὰ λάβετε δωρεάν ἓν ὥρατο βιβλίον.

* Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο φύλλο.

μοῖρα δὲν ἐκουράσθηκε ἀκόμα νὰ τοῦ ρίχνει ἐμπρός του τὰ φοβερότερα ἐμπόδια μὲ τὸ σατανικώτερο γέλοιο. Αὐτὴ πὺν ἐγέννησε στὴν κορσιμώτερη στιγμή τῆς σπαραγμένης ζωῆς του ἕναν Καποδίστρια καὶ ἕνα Σολωμό, αὐτὴ ἡ ἴδια κόβει ἀνελεήμονα καὶ τῶν δυὸ τὸ ἔργο, πρὶν προφτάσουν νὰ τὸ στήσουν ἀκλόνητα, πρὶν προφτάσουν νὰ θεμελιώσουν τὸ μέλλον μας καὶ δὲν ἀφήνει παρὰ λίγα θλιβερά του συντρίμματα.

Στὴν κριτικὴ του αὐτὴ μελέτῃ ἀναλύει τὰ πέντε πεζὰ σχεδιάσματα, τὰ σονέττα, καὶ τὰ ἐπιγράμματα στὴν Alice Ward καὶ στὸν Ἰππότη Ἰωάννη Φραῖζερ πὺν γράφτηκαν στὴν Ἰταλική. Λέει, πὺς ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη ἐποχὴ, πὺν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν τρυφερὴ ἡλικία δεκαπέντε ἔως χρονῶν ὡς τὴν ὕστερη τῆς ζωῆς του, ὅλη ἰδανιοτική. Ἡ διαφορὰ τῶν πρώτων ἔργων του ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ὕστερινῆς ἐργασίας τῶν Ἑλεούθρων Πολιορκημένων εἶναι ὅτι σιὰ πρώτα ὁ στοχασμὸς ἐνεργεῖ ἐνστιγματικά ἀπὸ φυσικὴ κλίση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ λογισμοῦ· κατόπι αὐτὴ γίνεται συνειδητὴ καὶ ἀναπαύεται καὶ δυναμώνεται σ' ἕνα σύστημα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν καθαρισμένη ἀλλὰ ὅχι καὶ οὐσιαστικὰ ἀλλαγμένη διάθεσι βγαίνουν πλάσματα σωματοποιημένα μὲ δύναμη πλαστικὴ ἀκατάφραστη, ἀλλὰ πολὺ ἀυλώτερα ἀπὸ τὰ πρώτα. Ὁ ποιητὴς δὲ θέλει πλέον νὰ παραστήσει τὸ πνεῦμα, ὅπως αὐτὸ μᾶς φανίζεται στὴ φύση, δὲν ἐρνεῖ τὸ κίνημά του ἀπὸ τούτην, ἀνεβαίνει σ' ἕναν κόσμον ἰδεῶν καὶ ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὴν σαρκώσῃ τόσο δυνατὰ, ὥστε νὰ φαίνεται κόσμος πραγματικώτατος, ἐνῶ εἶναι ἰδανικώτατος σὲ βαθμό, πὺν πολὺ σπάνια βρίσκεται σ' ὅλη τὴν παγκόσμιαν ποίησιν. Συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὸν Πολυλᾶ γιὰ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ Schiller στὴ στερεὴ ποιητικὴ περίοδο τοῦ Σολωμοῦ, ἀλλὰ δὲ συμφωνεῖ μὲ τὸν Πολυλᾶ, πὺν θεωροῦσε τὸν Κρητικὸ ἀρχὴ τοῦ ὕστερου τούτου σταδίου τοῦ Σολωμοῦ. Στοχάζεται, ὅτι καὶ ὁ Κρητικὸς καὶ ἡ Μοναχὴ καὶ ἡ Φαρμακωμένη καὶ ὁ Ὑμνος πρὸς τὸν Μπάυρον καὶ τὸ Ἐπίγραμμα τῶν Ψαρρῶν εἶναι σημαντικὰ προμνηύματα τῆς ὕστερῆς θέσεως, ὅπου ἔμελλε νὰ τὸν ἀνεβάσῃ ἡ σοβαρὴ μελέτῃ τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Schiller.

Ἀναφέρω τὰ λόγια τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου γιὰ τὸ Σολωμό: «Ὅταν δημοσιευθοῦν τὰ ἀκόμη ἀνέκδοτα ποιήματά του, θὰ ἰδεῖ ὁ κόσμος, πὺς ἔχει κι' ἡ Ἑλλάδα τὸ Δάντη της». «Ἐγώ», λέει ὁ Καλοσογούρος, «θὰ ἔλεγα μὲ ταπεινότερα, ἀλλὰ ἴσως ἀληθινότερα λόγια: ἂν εἶχαμε ὅλο τὸν Πορφύρα, πὺν μαρτυροῦν ἀξιόπιστοι, πὺς ἦταν τελειωμένος, ἂν εἶχαμε τὰ ἐλεγεία τῆς Ροδόσταμο καὶ τῆς Πέρου, τελειωμένα κι' αὐτά, ἂν εἶχαμε κἂν τῶν Ἑλεούθρων πολιορκημένων τὸ μέρος τῆς Μάρθας, θὰ μποροῦσε νὰ καυχῇ καὶ τὸ ἔθνος μας, πὺς ἔχει τὸν Schiller του». Ἄν εἶχαμε! Ἀλλὰ γιατί,

οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή, δὲν περνάει ἀπὸ τὴ σκέψη καὶ τοῦ Πολυλᾶ καὶ τοῦ Τυπάλδου καὶ τοῦ Καλοσογούρου τὸ ἐρώτημα: γιὰ νὰ μὴν τᾶχουν με, δὲν εἶναι ἴσως ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας τοῦ Σολωμοῦ νὰ τοὺς δώσει τὴν τελειωτικὴ τους μορφή μὲ τὴν ἴδια δύναμη, πὺν ἡ φαντασία του τὰ εἶχε συλλάβει;

— Τέλος τὰ θαυμάσια Προλεγόμενα στὴ μετάφραση τοῦ Προμηθεᾶ Δεσμώτη τοῦ Αἰσχύλου.

Στὴν κριτικὴ του αὐτὴ μελέτῃ ὁ Καλοσογούρος, ἀνάντια σὲ πολλοὺς κριτικοὺς τοῦ Αἰσχυλικοῦ Προμηθεᾶ, πὺν ἡ ὕψη τοῦ Προμηθεϊκοῦ πάθους τοὺς παρέσυρε καὶ δὲν εἶδαν πὺς ἐνῶ πολυμᾶ τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς κοσμικῆς ἁρμονίας, αὐτὴ εἶναι καὶ τὸ βαθύτερο σέβας του, λέει, πὺς ὁ Προμηθεᾶς εἶναι στὴ βάση του ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅλος ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ὁ Νοῦς στημένος, ὅσο εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ στὴν ποίησις, στὴν ἀπόλυτη θέσῃ του ἕνα μὲ τὴ θεότητα. Τὴν ὕψηλὴ αὐτὴ θέσῃ τοὺς μᾶς τὴ δείχνει στίς σεμνὲς προφητείες του. Ἐπειδὴ ὅμως στὸ δράμα ἡ ἰδέα πρέπει νὰ μερικενθεῖ καὶ νὰ γίνῃ πράξις καὶ πρόσωπο ζωντανό, γίνεται καὶ αὐτὴ ἕνας ἄνθρωπος, ἕνα ἄτομο, μὲ τὰ πάθη του καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη ὕψη του, ὅπου μᾶς παρουσιάζεται κ' ἡ ἀσέβεια. Ἀλλὰ ἡ ἀσέβεια τοῦ Προμηθεᾶ, κατὰ τὸν Καλοσογούρο, εἶναι γιὰ τὴν παράστασι στὴν ἐπιφάνεια καὶ ὅχι στὸ βάθος.

Στίς κριτικὰς του αὐτὲς μελέτες, πὺν τίς χαρακτηρίζει ἡ ἔλλειψη κάθε προχειρότητας, διαφαίνεται καθαρῶτα ἡ βαθειὰ μόρφωση τοῦ λογοτέχνη, ἡ φιλοσοφικὴ του γνώσις, ἡ τέλεια ἐπίγνωση τοῦ προσορισμοῦ τοῦ καλοσυνειδητοῦ κριτικοῦ, πὺν δὲν πρέπει ν' ἀρκεῖται στὸ νὰ μαστιγώνει ἀλύπητα, ἀλλὰ ν' ἀναλύει καὶ νὰ ξεχωρίζει μὲ βλέμμα ἐρευνητὴ καὶ ἀναλυτὴ τὰ ψεγάδια καὶ τίς ἀρετὲς τοῦ βιβλίου. Ὁ Καλοσογούρος οὔτε ἐπεχείρησε ποτὲ νὰ γράψῃ κριτικὴ, γιὰ νὰ τσακίσει ἕνα μέτριο ἢ κακὸ συγγραφέα ἢ ἕνα μέτριο βιβλίο. Τὰ μέτρια βιβλία τὰ τσακίζει ὁ καιρὸς, ὁ ἀμείλιχος αὐτὸς δῆμιος κάθε μετριότητος.

Πλούσιος μᾶς παρουσιάζεται καὶ τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ Καλοσογούρου. Περαισιὰ θ' ἀναφέρουμε τὸν «Ὑμνον τοῦ Ἐνδυμίωνος», τὸ θεωρητικὸ εἰδύλλιον «Λιωνὰ ἢ Βάγκαι», τὴ «Γλώσσα καὶ τὸν Πολιτισμὸ» τοῦ Νικολάου Θωμαζέου καὶ τὴν «Ψυχὴ τρωτιμένη στὸν Πλάστη της» τοῦ Torquatto Tasso,* ὅλα τυπωμένα στὴν Εἰκονογρα-

* Ὁ κ. Ἀντρέας Κεφαλληνός, ὅταν καταπιασθήκαμε τὴ μελέτῃ τοῦ ἔργου τοῦ Γ. Καλοσογούρου, μᾶς εἶπε, πὺς ὅταν ἀκόμα ἦταν μαθητὴς στὸ Γυμνάσιον ὁ Καλοσογούρος, τοῦ εἶχε διαβάσει μιὰ μίμησιν αὐτοῦ τῆς Ὀδῆς τοῦ Ἀνακρέοντος «Ἐρως ποτὲ ἐν ῥόδοισιν κοιμωμένην μέλιττα». Μονάχα οἱ ἀκόλουθοι στίχοι σώζονται στὴ μνήμη τοῦ κ. Κεφαλληνοῦ:

Μάνα, μικρὸ μὲ κέντησε φιδάκι φτερωτό,
Καὶ μοῦ πορεῖ τὸ δάχτυλο, πεθαίνω, ξεψυχῶ.

φημένη 'Εστία, γιὰ νὰ καταλήξουμε στὰ μεγάλα ἔργα, πὺν τὴ μετάφρασή τους καταπίσπηκε ὁ Καλοσγούρου. Τέτοια εἶναι ἡ μετάφραση τῶν 'Ιταλικῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ.

Ἡ τελειότητα στὴ μορφὴ κ' ἡ πιστὴ ἀπόδοση τοῦ Σολωμικοῦ λογισμοῦ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ σημάδια τῆς μεταφραστικῆς αὐτῆς ἐργασίας τοῦ Καλοσγούρου. Ἐνα μόνο ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε. Γιατὶ στὴ μετάφραση τῶν 'Ιταλικῶν σονέτων δὲ μεταχειρίζεται τὸ ἐντεκασύλλαβο μέτρο, ὅπως εἶναι στὸ πρωτότυπο, ἀφοῦ μάλιστα αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ καθιερωμένο ἀπὸ τοὺς 'Ιταλοὺς μέτρο τοῦ σονέτου, ἀλλὰ τὸ δεκατρισύλλαβο; Τὸ ἴδιο παρατηροῦμε καὶ στὴ μετάφραση τῆς Κόλασης τοῦ Dante. Εἶναι προτίμηση ἢ ἀδυναμία; Εἶναι καὶ τὰ δύο; Ἡ δὲ θεωρεῖ τὸ ὁμοιόμορφο μέτρο συντελεστὴ τῆς μεταφραστικῆς ἐπιτυχίας; Ἀν τὸ πιστεύουμε, γιατί στὰ Προλεγόμενα τῶν 'Ιταλικῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, μιλώντας μας γιὰ τὴν Ὡδὴ γιὰ πρώτη λειτουργία—«Ode per prima messa» τονίζει, πὺς διετήρησε, ὅσο τοῦ ἦταν δυνατό, τὶς ὁμοιοκαταληξίες του, μακραίνοντας μόνο τέσσερις ἀπὸ τοὺς στίχους κάθε στροφῆς, πὺν δὲχως αὐτὸ γιὰ τὸ μεγαλύτερο μάκρος τῶν λέξεών μας ἢ δὲ θὰ ἦταν κατορθωτὴ ἡ μετάφραση, ἢ δὲν θὰ εἶχε τὸ βάρος τοῦ πρωτοτύπου. Πόσο ἀνώτερος μεταφραστὴς μᾶς δείχνεται ὁ Κωνσταντῖνος Θεοτόκης, πὺν στὴν πολὺμορφη μεταφραστικὴ του ἐργασία προσπάθησε καὶ πέτυχε πάντα ὅχι μόνο πιστὰ ν' ἀποδίνει τὸ λογισμό τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ πιστὰ ν' ἀκολουθεῖ καὶ τὸ μέτρο τῆς πρωτότυπης ἐργασίας.

— Ἀλλὰ του μεταφράσματα εἶναι ὁ Σαοῦλ τοῦ Alfieri, οἱ Τάφοι τοῦ Ugo Foscolo μὲ τὴν ἀπάντηση στοὺς τάφους τοῦ Pindemonte, ὁ Προμηθεὺς Λεσμώτης τοῦ Αἰσχύλου καὶ τέλος ἡ Κόλαση τοῦ Dante. Ὁλὴ ἡ εὐσυνειδησία τοῦ ἀριστοτέχνη μεταφραστῆ μᾶς δείχνεται στὴν Κόλαση τοῦ Dante, ὅπου ξεχωρίζει ὅχι μονάχα ἡ τέλεια ἐπίγνωση τῆς 'Ιταλικῆς γλώσσας, ἢ βαθειὰ γνώση τῶν Νταντεϊκῶν νοημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ τεχνικὴ προσπάθεια καὶ ἐπιτυχία τοῦ Καλοσγούρου νὰ μᾶς παρουσιάσει τὴν Κόλαση μὲ τὴν κλασσικὴ τῆς μορφῆς, ὅπως εἶναι στὸ πρωτότυπο. Ἐπροτίμησε τὸ δεκατρισύλλαβο, ὅπως τὴν ἔγραψε ὁ Φλωρεντινὸς ποιητὴς τῆς ἀθάνατης Τριλογίας, τῆς Vita nuna καὶ τοῦ Couvito, ὁ μεγάλος ἐξόριστος τῆς Ραβέννας, πὺν ἡ 'Ιταλικὴ πολιτικὴ τοῦ δωδέκατου καὶ δέκατου τρίτου αἰῶνα, μαζὶ μὲ τὸ ρᾶσο δὲν ἠθέλησαν νὰ χαρίσουν στὰ στεγνὰ χρόνια τῆς ζωῆς του τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἀνάπαυση στὴν πατρίδα του καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό

Ἐγέλασε στὰ λόγια του ἡ μάνα ἢ ξανθομάλλα
Καὶ μὲ γλυκάδα ἀπλώνοντας τὰ χέρια τὰ μεγάλα
«Ἄν μελισσοῦ τὸ κέντημα», τοῦ λέει, «οὐ πονεῖ,
Ἐρεῖς καὶ σὺ, θυμήσου τὸ, φαρμακερὸ κεντρί.»

του, οὔτε κ' αὐτὴ τὴν ταφή. Ὁ καρδινάλιος Del Poggetto ἐπρότεινε τότε νὰ ξεθαφτοῦν τὰ κόκκαλά του, —κόκκαλα ἀφορεσμένου— καὶ νὰ ριχτοῦν στοὺς δρόμους, τροφὴ τῶν σκύλων, καὶ μονάχα ἡ φρονιμάδα τοῦ Πάπα ἐμπόδισε μιὰ τέτοια βεβήλωση. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρόταση μόνη τοῦ καρδινάλιου ἀπομένει στίγμα — καὶ στίγμα μὲ σίδερο καψτὸ — τοῦ Μεσαιωνισμοῦ.

Τὸ 1898 ὁ Καλοσγούρος ξενητεύτηκε στὴ Γενεύη. Μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά του, συντροφεύοντας τοὺς ὑπότροφους τοῦ Μοντσενιγέιου κληροδοτήματος, δάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς. Ξενητεύεται μὲ τὴν ἐλπίδα πὺς τὸ Ἑλβετικὸ κλίμα θὰ ὠφελοῦσε τὴν κλονισμένη τότες ὑγεία τοῦ παιδιοῦ του. Μένει ἐκεῖ ὡς τὸ 1902 ἐπιβλέποντας ἀδιάκοπα ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ τοὺς ὑπότροφους. Ἐγραφε τότες ἀπὸ τῆς Γενεύης: «Μολονότι αἰσθάνομαι τὸν πόθο τῆς δουλειᾶς, τσακισμένος ἀπὸ τὴν ἐξαντλητικὴ ἐπίβλεψη τῶν παιδιῶν, δὲν ἔχω τὴ δύναμη νὰ ἐργαστῶ.»

Στὶς 21 Ἀπριλίου 1902, ἐνῶ εἶχε εἰτοιμο τὸ πρῶτο ὑλικὸ καὶ θ' ἄρχιζε τὴν μετάφραση τοῦ Παράδεισου τοῦ Dante, πέθανε ἀπὸ καρδιακὸ νόσημα στὸ διάστημα μισῆς ὥρας. Εἶχε στὰ χέρια του ἕνα γράμμα τῆς κόρης του ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, προσπαθοῦσε νὰ τὸ διαβάσει, δὲν τὸ κατάφερε. «Αἰσθάνομαι,» εἶπε, «πὺν μοῦ παραλύει τὸ χέρι, δὲ θὰ μπορέσω νὰ τὸ διαβάσω.» Γυρίζοντας τότες στὸ γιό του σιγοψιθύρισε: «Κοῖμα! σᾶς εἶμαι ἀκόμα χρειαστός.»

Τὰ στεγνὰ του αὐτὰ λόγια, σφραγίδα τῆς τρισεύγενῆς ζωῆς του, πιστοποιοῦν τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Tolstoi: «Ἀληθινὴ εὐτυχία εἶναι νὰ ζεῖ κανεὶς γιὰ τοὺς ἄλλους.»

Διὰ ἐξὴν στὴν Κέρκυρα τὸ Νοῦμβριον τοῦ 1829

ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΖΗΛΕΙΑΣ

ΤΑΞΙΔΙ

Πάνω, στ' ἀπῆλο τ' οὐρανοῦ, γιορτάζει τὸ φεγγάρι.
Κάτω, στὴ νύχτα μου, οἱ καημοὶ μὲ σφάζουν, χίλιοι χάρου.

Μὲ τὸ καρᾶνι ἡ ἀγάπη μου μονάχη ταξιδεύει
κ' ἡ ζήλεια μου, μαῦρο πουλὶ πὺν τὴν παρομονεύει
στῆς γλυκοκοιμηστῆς βραδιάς τὸ ἐρωτικὸ κρεββάτι,
χίλια ἀπιστίας φαντάσματα βλέπει παντοῦ καὶ πλάττει.

Καὶ λαχταρῶ μιὰ τριεσβὰθη φουρτοῦνα νᾶβγη τώρα
καί, μέσα στ' ἀστραπόβρονα καὶ στ' οὐρανοῦ τὴ μπόρα,
μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ κορμὶ συντοίμια, αὐτὴ νὰ σβήνη...
Ἄχ! τί γαλήνη μέσα μου τέτοια φουρτοῦνα χύνει!

Μὰ στὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ γελάει νὰ! τὸ φεγγάρι
καὶ κλαίει ἡ λύπη μέσα μου, τοῦ θάνατου ξευγάρι!..

οἱ ἀβρινοὶ κριτικοὶ ποὺ θὰ μεταχειρισθοῦν τὸ βιβλίον του πρέπει νὰ προσέξουν καὶ ν' ἀναθεωρήσουν πολλὰς γνώμες του.

Ὁ Σολωμὸς μένει ὁ βαθυστόχαστος ἀριστοτέχνης, ὁ μεγάλος Ποιητὴς ποὺ αἰσθάνεται καὶ διατυπώνει τὴ σκέψη του σὲ ἀφθαστους μουσικοὺς στίχους, ὑποβλητικοὺς καὶ ἀλησμόνητους, εἶναι ὁ ἀλαφρο-ήσκιωτος ποὺ βλέπει τὰ μάγια τῆς φαντασίας μέσα στὴ νύχτα τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας.

Ἀλαφροήσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί εἶδες;
Νύχτα γεμάτη θάβματα, νύχτα σπαρμένη μάγια.

Ἔτσι, ὅσοι μποροῦν νὰ ξανοίξουν, βλέπουν τὸ ποιητικὸν ἔργο τοῦ Σολωμοῦ γεμάτο θάβματα καὶ σπαρμένο μάγια, κι' ὥς φαίνεται ἀποσπασματικὸ καὶ χαῶδες σὰν τὸν ἀστρόφεγγον οὐρανὸ τῆς νύχτας.

Ἡ ποίηση τοῦ Σολωμοῦ ἔχει τὴ μαγικὴ δύναμη νὰ μᾶς φέρει στὴν ὄνειρεμένη περιοχὴ τῆς θείας Τέχνης, ἐκεῖ ποὺ ἡ ζωὴ εἶναι ὠραιότερη καὶ πραγματικότερη, κ' ἔχει διαρκέστερη καὶ μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ τὴν ἀσκοπὴ καθημερινὴ ζωὴ.

(Ἀθήνα 25 Δεκέμβριον 1931)

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΜΑΡΙΕΤΤΑΣ ΜΙΝΩΤΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

(Στὸ ἀρχεῖο τοῦ Κόντε Διον. Ρώμα)

Πέρσι μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς Ἑκατονταετηρίδος δημοσίευσά μίαν ἐπιτομὴ τῆς ἰδιαίτερης ἐμπιστευτικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀρμοστή Οὐάροντ πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Ἰονίου Γερουσίας κόντε Διονύσιο Ρώμα, στὴν Πειθαρχία καὶ Πρωτὰ (2-11-30) καὶ στίς δυό).

Στὴν «Ἰόνιον Ἀνθολογία» δημοσιεύω τώρα σὲ μετάφραση — εἶναι γραμμένες ἰταλικά — ὁλόκληρες τίς ἐπιστολές, γιὰ τὴν ὁλοκληρὴν ἐνδιαφέροντες λεπτομέρειες τοὺς σχετικῶς μὲ τὴν τότε κατάστασιν στὰ Ἐφτάνησα καὶ τὴν προπαγάνδα ποὺ γινόταν, ἔχουν πλιότερη σημασία σήμερον, ποὺ μὴ ἑλληνικὴ μεγαλόνησος τυραννεῖται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο γιὰ ν' ἀπαρηγῇ τὴν ἐλευθερίαν της καὶ τὸν ἐλλητισμὸν της.

Τὸ πὼς ἔπρεπε στὴν Ἐφτάνησα νὰ φυλάγονται οἱ Ριζοσπάστες καὶ νὰ ἐνεργοῦν κορυφαῖα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δικούς των εἶναι γνωστά. Στὴ Δημόσια δὲμος Βιβλιοθήκῃ Ζακύνθου βρίσκονται δυὸ τετρασέλιδα φυλλάδια, ποὺ τὸ περιεχόμενό τους δείχνει, πὼς δὲν ἦταν μόνο ποὺ τοὺς πολεμοῦσαν ἐναντιούμενοι στὴν Ἐνωσιν, μὰ προσπαθοῦσαν καὶ νὰ τοὺς συκοφαντοῦν. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ φυλλάδια φέρει τὸν

τίτλο: «Οἱ λεγόμενοι Ριζοσπάστες καὶ Σωτῆρες τοῦ τόπου». -- Ὁκτώβριον. 1856, Ζάκυνθος. — Ὑπογραφή δὲν ἔχει.

Σαυτὰ ἐκφράζονται παράπονα πὼς οἱ Ριζοσπάστες στείλανε στὴν Ἡπειρὸν ἀντρες νὰ πολεμήσουν καὶ τοὺς ἄφησαν ὕστερα «σὰν τραγία στοὺς λειβάδι γυμνοὺς καὶ πενσιωμένους, ἐνῶ εἶχε γίνει συνεισφορά γιὰ ψωμί καὶ φορέματα». Καὶ οἱ Ριζοσπάστες περπατοῦσαν «καλὰ φουσκωμένοι καὶ ντυμένοι, φωνάζοντας ὑπὲρ Πίστewος καὶ Πατρίδος», πασχίζοντας μὲ κάθε ἀγυρτία νὰ τοὺς στείλῃ ὁ λαὸς εἰς Κορφοὺς γιὰ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ Ταμεῖον τὰ 50 στρογγυλά. Καὶ ἅμα τὸ ἰντερέσσο τὸ καλέσει δὲν ἔχουν καμμίαν συστολὴν νὰ φιλήσουν καὶ τὸ χέρι τοῦ Ἀρμοστοῦ.

Γιὰ πιστοποίησιν τῆς ἀλήθειας τῶν παραπάνω ὁ ἀνυπόγραφος συγγραφέας τοῦ φυλλαδίου παραθέτει τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν:

Μεσολόγγι 1854 Μαΐου 22.

Κύριε Καλλίνικε καὶ ἀποδέλοιποι,

Ἀπορῶ ἀφοῦ μᾶς ἐκάματε καὶ ἀναχωρήσαμε διὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα μέχρι τὴν σήμερον δὲν εἶδαμεν ἓνα ἀπὸ σᾶς νὰ φανῇ διὰ νὰ ἰδῇ καὶ τοῦτα τὰ κορμιά τὰ ζακυνθινὰ ζοῦναι ἢ ἀπόθναναι, πεινοῦν ἢ χορτάτοι εἶναι, γυμνοὶ ἢ ἐνδυμένοι εἶναι, ποδεμένοι ἢ ξυπόλυτοι. Ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου εἶδαμεν καὶ βλέπομεν εἰς σὲ σᾶς ὅλους, δὲν ὑπάρχει οὔτε χριστιανισμὸς, οὔτε χαρακτήρας. Νὰ τηρῶτε καλὰ ὅτι οὔτε τραγία ἐμπαρκάρετε νὰ στείλετε εἰς τὰ λειβάδια, οὔτε γουρουνία, οὔτε ἀνθρώπους καλογεννημένους, ὥσάν ἐσᾶς, ἀχαρκτηριστοὺς, ἀσυνείδιστους, ἀχρίστianους. Δὲν ἐλάβετε τουλάχιστον συστολὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν σας νὰ μὴ στείλετε αὐτὰ τὰ ξενερόλια διὰ τὰ κορμιά τὰ κατατρεγμένα: Ὁ μόνος Μπατέλης ἔδειξε χαρακτήρα, ἔδειξε ζῆλον, διατὶ ἐθυσιάσε τὸ εἶναι του καὶ τὴν ζωὴν του καὶ ἂν ἤθελε ἔχει ζωοτροφίας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του δὲν ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ ποτέ. Ἀλλὰ σεῖς, ποιά εἶναι ἡ θυσία ποὺ ἐκάματε σκυλιά; Ἀλλὰ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θέλει τὰ φινίρομεν ὅλα.

Θεόδωρος Καρρέρης
Δημ. Μπισμπάρδης
Διον. Κιούρκας
Σαράντης Κελλυβᾶς

Τὸ δεύτερον φυλλάδιον φέρει τὸν τίτλο: «Καὶ ἕτερον πολῦτιμον ἔγγραφο» καὶ εἶναι τυπωμένο ἐπίσης στὴ Ζάκυνθο. Αὐτὸ εἶναι μὴ ἀπάντησιν στοὺς Καλλινίκους ποὺ σὲ μὴ σύντομῃ ἐπιστολῇ, προκαλοῦσε τοὺς ὕβριστάς του, ν' ἀποκαλυφθοῦν καὶ νὰ μιλῇσιν. Σ' αὐτὸ περιέχονται ὅχι λιγώτερες βροσιές γιὰ τοὺς Ριζοσπάστες, τοὺς νέους αὐτοὺς Ἀὸν Κιχῶτες, ποὺ λαφυραγοῦσαν τὰ ἐθνικὰ χρήματα τὰ ἀφιερῶθῃντα γιὰ τοὺς πάσχοντας ἀθλητὰς τῆς Ἡπείρου. Τὶ ἔγινεν ἄραγε ὁ ἐθνικὸς ἔσχατος 3,000 καὶ ἐπέκεινα ταλλήρων; Ἀκολουθοῦν πολλὰ ἀκόμη εἰς βάρος τῶν Ριζοσπαστῶν καὶ στὸ τέλος παρατίθεται μὴ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ ἱεροῦ Στυλιανοῦ Καραλή ποὺ θὰ δημοσιεύουμε στ' ἄλλο φύλλο.

* * *

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Οὐάροντ στὸ Δ. Ρώμα ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ἐπιστολές. Ἀπὸ αὐτὲς οἱ δυὸ εἶναι σύντομες καὶ περιέχουν τυπικὰς εὐχαριστίας τοῦ Ἀρμοστή γιὰ τὴν δέχτηκα νὰ παραμείνῃ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, τὸ ὑπόλοιπο τῆς πενταετίας του ἢ ἐκφράσεις χαροῦμενες γιὰ τὸν μὴ ἐξακολουθήσῃ τὴν συνεργασία τοὺς χωρὶς παρεξηγήσεις. Οἱ τρεῖς ποὺ θὰ δημοσιεύω ἔχουν σπουδαῖο περιεχόμενον καὶ δείχνουν τὸ πὼς καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀριστοκράτας ποὺ αἰῶνες ὀλόκληροι τοὺς συνέδεαν μὲ τὸ ἀριστοκρατικὸ ἐνετικὸ καθεστῶς, ὑπερῖσχυσε ἡ φιλοπατρία καὶ πετώντας καὶ δόξας καὶ τιμὰς κηρύχθησαν κι' αὐτοὶ ἐναντίον τῆς Ἀγγλικῆς Δεσποτείας.

ANDRÉ MIRAMBEL

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Πολλές φορές παρατηρήθηκε κι' ειπώθηκε πώς ο δέκατος ένατος αιώνας στάθηκε ο αιώνας της 'Ιστορίας, στη γαλλική λογοτεχνία. Πολύ σωστή τέτοια κρίση. Με τόν ίδιο τρόπο, μου φαίνεται πώς θα μπορούσε κανείς να ισχυρίζεται πώς ο είκοστός μας αιώνας είναι ο αιώνας της Κριτικής. Αυτό όμως δε θα πεί ότι, πριν από το δέκατο έβδομο αιώνα γνωρίσαμε πολλούς λογοτεχνικούς κριτικούς—και μεγάλους—περιττό θάτανε να αναφέρω ονόματα—ιδιαίτερα στο δέκατο ένατο αιώνα, όπου όλη ή κριτική κυριεύεται από τόν Σαιντ-Μπέβ, μιά ή κριτική δε θεωρήθηκε, αυτούς τούς αιώνες, σαν είδος αυτό καθ' έαυτό, πού νάχει κι ανεξάρτητη ύπαρξη, προσωπικότητα ως πούμε, και πού ν' απαιτεί την ίδια τέχνη, τόν ίδιο ταλέντο με τις άλλες λογοτεχνικές δημιουργίες. Τό ίδιο έπαθε ή κριτική από τόν δέκατο ένατο αιώνα ως τόν είκοστό μ' εκείνο πού συνέβηκε στην ιστορία από τόν δέκατο όγδοο αιώνα ως τόν δέκατο ένατο: από «τέχνη» καταστάλαξε σέ «έπιστήμη». Δέ θέλω να πώ ότι, γι' αυτό, πάψανε οι κριτικοί να χρειάζονται και καλλιτεχνικά προικίσματα: δέν αρνιέται ή επιστήμη την τέχνη. Μά, με την αντίληψη της κριτικής πού σιγά σιγά μπήκε στη μέση, είδαμε τόν καλλιτεχνικό στοιχείο να υποχωρεί μπροστά στην πιο προσταχτική ανάγκη της ακρίβειας, της αλήθειας και της αμεροληψίας τού κριτικού. Αυτή είναι ή γενική εξέλιξη της κριτικής, πού απλούστατα σημείωσε—άν και πολλούς τόμους θά ήθελε γιά να ξεταστεί τόν πώς έγινε τέτοια αλλαγή—μπορώ και να πώ τέτοια επανάσταση, πού καμιά άλλη σύγκριση δέν έχει παρά μ' εκείνο πού έπαθε ή Γραμματική, όταν από την «τέχνη τού γραψίματος» καταστάλαξε στην «ιστορική γλωσσολογία».

Τόσο μεγάλη θέση πήρε ή κριτική στη γαλλική λογοτεχνία τού ΧΧ. αιώνα, τόση επίδραση εξάσκησε στη μόρφωση των πνευμάτων, πού δέ μου φάνηκε άτοπο να παρουσιάσω κάτι παρατηρήσεις στο μορφωμένο κοινό της Ελλάδας, σ' ένα από τά σπουδαία λογοτεχνικά περιοδικά, πού μούκανε την τιμή και πούχε την καλωσύνη να τις φιλοξενήσει σήμερα.

I

Είναι αξιοπαρατήρητο πώς, όσο ή κριτική δέν έμεινε παρά τέχνη, όχι μόνο θεωρήθηκε σαν κάτι πάρεργο, μά και δέ φανέρωσε καμιά ποικιλία, Δασκαλική, ούτε σχολαστική, μέθοδος, τίποτ' άλλο. Αφότου όμως πήραν οι κριτικοί πού επιστημονική αντίληψη της δουριάς τους, από τότε είδαμε την κριτική να διακρίνεται σέ πολλές τάσεις, τόσο νόμιμες ή καθεμιά τους, πού ή συνυπήρχαν ή διαδέχτηκαν ή μιά την άλλη. Καταλαβαίνει κανείς εύκολα τόν γιατί, άν θυμάται τις προόδους της επιστήμης, έδω μόνο και καμιά πενήντα χρόνια, πού ή πού ίσως σημαντική και γόνιμη είναι τόν πέρασμα της «μονιμότητας» στην «εξέλιξη». Μακριά από μās τώρα, μ' όλη της την αξία φαίνεται σήμερα ή κριτική μέθοδος τού Ταίν, μόνο στο επίπεδο της λογοτεχνίας—αφίνω, έννοείται, κατά μέρος τή φιλοσοφική της κ' αισθητική άποψη—κι' όμως, ποιά θέση δέν κατείχε ή Ταίν στην κριτική, και τί δέν τού χρωστά ή σημερινή κριτική! Μά, φυσικά, δέν μπορούσε ή κριτική να μένει πίσω και να στέκει παράμερα στο γενικό ξετύλιγμα της επιστήμης. Κάθε πρόοδος της επιστήμης έγινε και πρόοδος της κριτικής, τόσο άπ' εκείνη αυτή επηρεάστηκε. Αλλά

τέτοια κίνηση, όπως κάθε διανοητική κι' ανθρώπινη εκδήλωση, δέν έγινε με μιάς, κι όγκώδικα—μά άργά και σταράτα.

'Ιστορικά, τόν κριτικό είδος πού πρωτοφάνηκε είναι ή κριτική κατ' έντύπωση, ή «ίμπρεσιονισμός». Αργότερα και γλήγορα διαδεχόμενα τόν ένα τάλλο, φάνηκαν τόν φιλοσοφικό και τόν ιστορικό: άν ήθελαμε να δώσουμε ονόματα γιά να όρίσουμε τις ιδέες, ως θυμηθούμε τόν Βολταίρ, τόν Ταίν και τόν Σαιντ-Μπέβ. Φτάνει να πούμε πώς εκείνα τά κριτικά τους είδη τά βρίσκουμε στην εποχή μας, με άλλα ονόματα αντιπροσωπευμένα, πλουτισμένα, επεξεργασμένα, και, όπως είναι φυσικό να τόν περιμένουμε, μεταμορφωμένα. Όταν, τότε, γεννιέται μιά νέα τάση μέσα στο λογοτεχνικό κόσμο ή ένας νέος προσανατολισμός της σκέψης, αυτό δέ θα πεί πώς κάθε προηγούμενη διάθεση άμέσως καταστρέφεται τόν έναντιο, ή επίχει και διαρκεί, ή συνδυάζεται με τις καινούργιες. Σέ λίγο, θά τόν διαπιστώσουμε, όταν θά δούμε πώς διατηρείται κ' ακόμη τώρα ή παλιά αντίληψη της κριτικής. Αν έκανα, άντις να προσφέρω μόνο μερικές σκέψεις, μιά σωστή ιστορία της κριτικής στη Γαλλία στην εποχή μας, θά έπρεπε να επιμένω περισσότερο στη χρονολογία κάθε κίνησης, στην αρχή της και στην εξέλιξη. Θά έπαρκεστώ έδω να συνοψίσω, με λίγα λόγια, τά κυριότερα στάδια τού ξετυλιγμού της κριτικής από τά 1900 ως σήμερα, γιά να παρακολουθήσουμε τί έφερε ή Χρόνος, πρί να κάνω βαθύτερη ανάλυση κάθε τάσης, θεωρώντας μόνο την αξία της, ανεξάρτητα τού χρόνου.

Πρώτα, σημειώνω ότι πολλά έμειναν από την πιο παλιά κληρονομία, πώς οι αποκλειστικά αισθητικές τάσεις έχουν τώρα ακόμη πέραση. Δεύτερα, οι φιλοσοφικές κ' ιστορικές τάσεις άνανεώθηκαν ολοένα, από τά 1900 ως τόν πόλεμο και πέρα. Τέλος, πρί πάντων από τόν πόλεμο, παραστεκούμαστε σέ μιά αναθεώρηση όλων των παλιών κρίσεων κι' αξιών: ή πόλεμος φαίνεται να έχει αναπτύξει—τουλάχιστο στη διανοητική τάξη (τό αντίθετο με τις άλλες τάξεις είναι χτυπητό, σ' αυτό τόν σημείο)—τό κριτικό πνεύμα, τόν μίσος της πρόληψης, την επιθυμία να βρει κανείς γιά τή ζωή άλλες βάσεις, πιο λογικές, ήθικές, συνάμα πραγματικές κ' ιδανικές: έτσι είδαμε τή φιλοσοφία να πλησιάζει σιγά σιγά περισσότερο τήν ιστορία, ώστε γεννήθηκε μιά κριτική, όχι τόσο δογματική, μά πιο μετρημένη και πιο αληθινή.

Ξεπίνθηδες, δέν ήθελα να αναπτύξω αυτή τή σύντομη περίληψη γιά την εξέλιξη της κριτικής στον τόπο μας, πού την έκανα χωρίς να όνομάσω κανένα, είτε συγγραφέα, είτε έργο. Να μου επιτραπεί τώρα, μίν κανόντας πιά ιστορία, να κοιτάξω τά πράγματα, όπως σήμερα παρουσιάζονται, στο σύμπλεγμα της διανοητικής ζωής, και να ξετάσω τις διάφορες τάσεις πού μου φαίνεται να εκδηλώνει ή τωρινή μας κριτική.

II

Πρώτ' άπ' όλα, είπα «τάσεις», γιατί δέν υπάρχουν, ή σχεδόν πιά ως πούμε, τώρα «Σχολές», διοργανωμένες γιά τόν κριτικό είδος όπως γιά κάθε άλλο λογοτεχνικό είδος: και καταλαβαίνει κανείς πώς αδύνατο να είναι αλλιώς, όταν γιά κριτική πρόκειται. Η κριτική διαφέρει ολότελα από τόν λογοτεχνικό έργο, γιατί δέ «δημιουργεί», μά «ξετάζει» και «κρίνει» μόνο—πρί πάντων τώρα πού έγινε επιστημονική, όπως είπαμε. Η προσωπικότητα λοιπόν τού κριτικού πρέπει να άφανίζεται πίσω από την αντικειμενικότητα των γεγονότων. Ο όρος τού κριτικού δέ συνίσταται τόσο να μās δείξει τί είναι ώρατο, και τί άσκημο, όσο ποιά ιδέα τού ώρατου ή τού άσκημου έχει ή τάδε συγγραφέας, από πού πήρε την αισθητική του, άν μιμήθηκε άλλους, άν άνανέωσε, δημιούργησε, ή όχι, ποιά γεγονότα έξηγούν τή δεινα την κίνηση, και

ποιά είναι ή επίδραση, ή θέση αὐτοῦ κ' ἐκείνου στή γενική κίνηση τῶν ἰδεῶν. "Υστερα—κι' αὐτή ή παρατήρηση είναι ή συνέπεια ἐκείνου πού μόλις τώρα εἶπα—δέν ἔχει πιά μιὰ «κριτική τῆς κριτικῆς», ἀφοῦ ή κριτική τείνει στήν ἐπιστήμη, κι' ὅχι στήν ἐντύπωση. Γίνεται ὅτι γίνεται ή ἐπιστήμη, ἐξελεύσεται, περιορίζεται, τέλος πάντων, νά περιγράφει, καί νά ἰδρύει σχέσεις ἀνάμεσα στά γεγονότα. Γι' αὐτούς τοὺς λόγους, καταλαβαίνει κανεῖς πῶς μόνο «τάσεις» διάφορες ὑπάρχουν στήν κριτική, κι' ὅχι «σχολές» (1)—γιατί, ἀπ' τή μιὰ, ὅσο πάει καί τόσο περσότερο γίνεται ἀντικειμενική ή κριτική, ἀπό τήν ἄλλη ὁμως, ὁ διανοητικός ἀτομικισμός τῆς ἐποχῆς μας γεννᾷ μεγαλύτερη συνείδηση τῆς προσωπικότητος—ὥστε οἱ ποικιλίες τῆς κριτικῆς χρωστοῦνται μᾶλλον στήν ἰδιοσυγκρασία καθενός.

Στό μίγμα πού ἔγινε ἀνάμεσα στίς παλιές καί στίς νέες κριτικές μεθόδους, στόν τωρινό ἀναβρασμό τῶν ἰδεῶν, διακρίνω πέντε γενικές τάσεις, πού χαρακτηρίζουν τή σημερινή μας κριτική.

1ο) ή πρώτη είναι ή διατήρηση παλιῶν τάσεων, προπολεμικῶν, καί μάλιστα προγενέστερων τῆς ἐποχῆς μας.

2ο) ή δεύτερη εἶναι, ἄς ποῦμε, ή «πολιτική» κριτική, ἐκείνη δηλαδή πού ἐξυπηρετεῖ τήν ἰδεολογία ἐνός κόμματος.

3ο) ή τρίτη εἶναι ἱστορική καί πανεπιστημιακή, πολὺ πιό σπουδαία ἀπό τίς δυὸ προηγούμενες.

4ο) ή τέταρτη εἶναι ή φιλοσοφική κριτική.

5ο) ή πέμπτη καί τελευταία ἀντίληψη τῆς κριτικῆς ἐνώνει τήν ἱστορική καί τή φιλοσοφική τάση· νεότερα καλλιεργημένη, φαίνεται νάναί ἰδιαίτερα γόνιμη, κι' ἀφοσιωμένη στή μεγαλύτερη ἀπόδοση κ' ἐπιτυχίαν.

"Ας ξετάσουμε καθένα ἀπ' αὐτά τὰ διάφορα κριτικά εἶδη.

1ο) Μερικοὶ κριτικοί, τώρα, θεωροῦν ἀκόμη τήν κριτική σάν τέχνη, κι' ὅχι σάν ἐπιστήμη. Κατ' αὐτούς, λοιπόν, ή δουλιὰ τοῦ κριτικοῦ εἶναι νά κάνει σύντομα τήν ἀνάλυση ἐνός λογοτεχνικοῦ ἔργου, καί νά καθορίσει τὰ καλὰ του καί τὰ κακά, νά μιλήσει λίγο γιά τή «γένεση» του, μὰ πολὺ γιά τήν εὐχαρίστηση πού αἰσθανοῦμαστε διαβάζοντάς το—ή τοῦναντίο—εἶναι δηλαδή συνθετική κριτική, κι' ἀφοῦ ἀποφεύγει τήν πολυμᾶθεια, τὸν ὄγκο τῶν ἐγγράφων, εἶναι φυσικό νά περιοριστεῖ ή στίς βραχιές μελέτες, ἄς τίς ποῦμε τίς «μακέτες» τῆς κριτικῆς, ή στή δημοσιογραφία, τήν πιό ὑποκειμενική ἀπ' ὅλες τίς τέχνες, πού δέν ἔχει σκοπὸ παρὰ τήν «ἐντύπωση», τή «συγκίνηση», τὸ «χτυπητό». Δέν ἀρνιέμαι τὸ ταλέντο μερικῶν ἀπ' ἐκείνους πού προτίμησαν τέτοιο εἶδος· λέω μόνο πῶς, τώρα πού ἀνανεώθηκε ή κριτική στίς μεθόδους τῆς, εἶναι πολὺ δύσκολο νά τὸ ἐξασκεῖ κανεῖς, καί μάλιστα ἐπικίνδυνο, γιατί δέν ἔχει στή διάθεσή του ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης πού ἐξασφαλίζουνε στοὺς ἄλλους, ἂν ὅχι τήν ἀλήθεια, τοῦλάχιστο τήν ἀκρίβεια. Τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ αἵωνα μας, ὁ Ζούλ Λεμαίτρ στάθηκε ὁ μεγαλύτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ εἶδους ἐκείνου, καί τοῦ χρωστοῦμε βιβλία πού δέν εἶναι ἀμελητέα, ἂν καί πολλὰ κιόλας γεράσανε· στίς κριτικές του σελίδες ὁ 'Ανατόλ Φράνς τὸ καλλιέργησε μὲ φιλοκαλία καί μετριοπάθεια· τώρα κατάντησε λίγο πολὺ τὸ εἶδος στή δημοσιογραφία· πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους του δεῖξαν μιὰν ἀνεξαρτησία πού τοὺς τιμᾷ, ὁ 'Αντρέ Μπελσφόρ ὁ Ρενέ Ντουμίκ, ὁ 'Εντμόν Ζαλοῦ, ὁ Φερνάν Βαντερέμ, ή πρὸ πάντων, ἀνώτεροι ἀπ' ὅλους οἱ Μπενζαμέν Κρεμιέ καί Ζώρζ Ντουχαμέλ, ἂν καί δέν μποροῦν πάντα, πρὸ πάντων οἱ τρεῖς πρῶτοι,

νά κρύβουν τίς προτιμήσεις τους, μὰ πρέπει νά ὁμολογήσουμε πῶς, καμμιὰ φορά, ἄλλοι δέν ἀντιστάθηκαν στίς προσωπικές τους ἰδέες, γιά τή ζημία τῆς ποιότητος τῆς κριτικῆς τους—σκέφτομαι τὸν μακαρίτη Πὸλ Σουνταί πού τὸ διαδέχτηκε στή φημερίδα «Ὁ Χρόνος» ὁ 'Αντρέ Τερίβ. Τέτοια κριτική πού ἐξυπνέτησε τήν δημοσιότητα στήν ἀγγελία πού κάνει, μέρα τή μέρα, τῶν μυθιστορημάτων, θεατρικῶν δραμάτων, ποιητικῶν συλλογῶν πού βγαίνουν, εἶναι καμωμένη γιά βιαστικούς ἀνθρώπους ἀπ' ἄλλους, βιαστικούς κι' αὐτούς. Ὅμως, ἂν καί μερικὲς κρίσεις ἔχουν ἀξία, μένει τέτοιο εἶδος κριτικῆς πάρα πολὺ λογοτεχνικό, καί δέν ξεχωρίζεται ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ ἔργο πού ή ἀποστολή του εἶναι νά κάνει τήν ἀνάλυσή του. "Αν θεωροῦμε ἔτσι τὰ πράγματα, μποροῦμε νά ποῦμε πῶς τέτοιο εἶδος, μὲ τήν ἀνώτερή του μορφή, γίνεται τὸ «δοκίμιο», ὅπως, λόγου χάρι, σ' ἔναν 'Αντρέ Σουαρές ή στὰ Βιογραφικά ἔργα ἐνός 'Αντρέ Μωρουά, ὅταν ἀναδημιουργοῦν, ἐξ ἀφορμῆς λογοτεχνικῶν ή πολιτικῶν μεγάλων προσώπων, ὁ πρῶτος τὸ δράμα τοῦ ἔργου τους, ὁ δεύτερος τὸ δράμα τῆς ζωῆς τους, μὲ τέτοιο ὁμως τρόπο πού προσθέτεται, ἄς ποῦμε, τὸ ἔργο αὐτῶν τῶν κριτικῶν στὸ λογοτεχνικὸ καί δημιουργικὸ τῶν μοντέλων τους, ὥστε μένει θέση γιά ἄλλη κριτική, διαφορετική, πού ἀντικειμενικά θὰ ξέταζε τήν ὑποκειμενική ἐντύπωση πού ἐκφράζει ὁ κριτικός· σχετικὰ μὲ τὸ τάδε ἔργο. Μὰ δέν ἐνεργεῖ τόσο στὸ λογισμό ὅσο στὸ αἶσθημα καί στήν καρδιά. Μὲ τήν κατώτερή της μορφή, ἀπεναντίας, γίνεται πολεμική—καί δημιουργεῖ ἐν' αὐτοτελές εἶδος, πού πρέπει νά τὸ ξετάσουμε.

2ο) "Αν τὸ προηγούμενο κριτικὸ εἶδος μποροῦμε νά τὸ ποῦμε «δημοσιογραφικό», μὲ τήν καλὴ σημασία τῆς λέξης, αὐτὸ πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἐδῶ μπορεῖ νάχει τὸν ἴδιο τίτλο, μὰ μὲ τήν κακὴ σημασία τῆς λέξης. Τόντις, δέν ἔχει πιά ή κριτική, κατὰ τὸ πρόγραμμά του, καμμιὰ ἀνεξαρτησία, ἔστω καί θεωρητική· ὁλότελα ὑποτάσσεται στίς ἀπαιτήσεις καί στὰ συμφέροντα ἐνός κόμματος,—δέν ἀποκλείεται, ἐννοεῖται, τὸ ταλέντο τοῦ κριτικοῦ, πού μερικὲς φορές εἶναι πραγματικό, μὰ τὸ ταλέντο κ' ή ἀξία τοῦ συγγραφέα εἶναι στήν ὑπηρεσία μιᾶς ἰδεολογίας, κοινωνικῆς, πολιτικῆς, φιλοσοφικῆς ή θρησκευτικῆς. Τέτοια κριτική ταυτίζεται μὲ τὸ δογματισμό, πού τὸ χαρακτηριστικὸ του, εἶναι πῶς ή πραγματικότητα δέν ξετάζεται ἀπλὰ στήν ἐξέλεξή της, μὰ σχετικὰ μὲ τήν ὑπεροβολὴ τοῦ κριτικοῦ, πού ἐπιμένει σ' ὅσα εἶναι ἱκανὰ νά βγάσουν στή μέση τίς ἰδέες τοῦ κόμματός του. "Η ἐννοια τῆς ἀλήθειας ὑποχωρεῖ μπρὸς στήν ἐννοια τῆς ἀπολογίας ή τῆς οπαδικῆς πειθαρχίας καί τὰ πράγματα θεωροῦνται πιά, ὅχι ὅπως εἶναι, μὰ ὅπως θέλουν νά εἶναι. Θὰ μοῦ πεῖ κανεῖς πῶς εἶναι νόμιμο νάχει κανεῖς ἰδανικό, καί νά κάνει ἐκλογή στή διανοητική ζωή, ὅπως καί στήν ἄλλη· δέν ἀντιλέω καί νομίζω μάλιστα ὅτι δέν ὑπάρχει ἠθική πού νά μὴ βασίζεται σὲ πίστη, σὲ δόγμα, ἔστω καί ἀνθρωπινό· μὰ ἄλλο εἶναι, κάθε ἄλλο, ή ἠθικολογία, κι' ἄλλο ή ἠθικογραφία. "Αν ή πρώτη τείνει εἶναι, κάθε ἄλλο, ή ἠθικολογία, καί τῆς κοινωνίας, ή ἄλλη τείνει μόνο στήν στήν καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κοινωνίας, ή ἄλλη τείνει μόνο στήν ἀκρίβεια καί στή γνώση· στὰ παρόντα καί στὰ μέλλοντα μπορεῖ ή ἠθική νά ἐνεργεῖ, δέν μπορεῖ τίποτα γιά τὰ περασμένα πού ἀνήκουν μόνο στήν ἱστορία.

Αὐτὴ ή «πολιτική» κριτική ἐκδηλώνεται σὲ φημερίδες, σὲ περιοδικὰ, σὲ βιβλία, δηλαδή σὲ διάφορες μορφές, μὰ σκοπὸς εἶναι ὁ ἴδιος. Χρησιμοποιεῖται ή λογοτεχνία γιά τήν πολεμική, κ' ἐπιφορτίζεται νά προμηθεύει καλλιτεχνικά καί δῆθεν κριτικά ἐπιχειρήματα σὲ μιὰ ἐκδοχὴ πού θεωρεῖται σάν σύνθημα. "Ετσι λοιπόν καταλαβαίνει κανεῖς πῶς τέτοια κριτική, ἂν προβαίνει ἀπὸ τήν ἴδια τάση, διαφέρει στὰ συμπεράσματά της κατὰ τὸ κόμμα πού τὴ μεταχειρίζεται—πρὸ πάντων ἐπειδὴ κάθε κόμμα δὲ βλέπει παρὰ τὸ ἄμεσο ἀποτέλεσμα καί τήν προσωρινή ἐπιτυχία· ὑπάρχουν λοιπόν τόσες κριτικὲς ὁμά-

(1) Θὰ δοῦμε πῶς μπορεῖ κανεῖς νά μιλά γιά «σχολές» ἐδῶ μόνο ὅπου λείπει περσότερο, μὲ τήν ἀπαίτηση τῆς κριτικῆς, τὸ κριτικὸ πνεῦμα.

δες όσα κόμματα, κατ' αρχή, γιατί, πραγματικά, τέτοια στάση της κριτικής περιορίστηκε στους άκρους πολιτικούς, που μόνοι συστηματικά έπωφελήθηκαν από κάθε μέσο, κάθε τρόπο για τó σκοπό τους. Έδω και μερικά χρόνια, και μάλλον στο τέλος του XIX αιώνα, ή πολιτική κριτική είτανε διοργανωμένη από τους «αριστερούς»· τώρα πέρασε ή στους «άκρους αριστερούς» ή στους «άκρους δεξιούς» για όλους ή τέχνη, από τη μιά, έχει για όρο τάδε κατάσταση της κοινωνίας κι από την άλλη, πρέπει να τείνει προς την ίδρυση αυτής της κατάστασης (1)· γίνεται λοιπόν ή τέχνη πολεμικό όπλο. Τέτοιο χαρακτηρισμό παρουσιάζει ή λογοτεχνική κριτική του περιοδικού «Ευρώπη». πού, μ' όλο τó ταλέντο ενός Ζάν Γκεχεννό, και πολλών του συνεργάτων, δέν κρίνει τά λογοτεχνικά γεγονότα παρά στη σχέση τους με τά κοινωνικά προβλήματα, σά να είναι ή τέχνη ό πρόδρομος της κοινωνικής επανάστασης. Άπεναντίας, οι «άκροι δεξιοί» πολιτικοί διοργάνωσαν έδω και τριάντα χρόνια τουλάχιστο τη λογοτεχνική κριτική για τó όφελος της ιδεολογίας τους. Θέλουν έναν κλασικισμό, πού έξ άλλου δέν έχει καμμιά σχέση με τόν άρχαίο, μ' όλες, τους τις απαιτήσεις, και χτυπούν αλύπητα όσα κι όσους δέν ταιριάζουν με τις θεωρίες τους· πιό ίσως περήφανοι από τους αντιπάλους τους, δέν άρκοῦνται μόνο με ιδέες σοβαρού χαρακτήρα, μα προστρέχουν σε άρθρα, λίβελλα φυλλάδια, διαλέξεις σατυρικού, άστείου και πολεμικού χαρακτήρα. Η λογοτεχνική κριτική έτσι, πού, στο έργο του Σάρλ Μωρράς και του Ένρι Μασσίς, παίρνει σοβαρό και δογματικό ύφος, γιατί μόνο αξίζουν για αυτούς τά λογοτεχνικά γεγονότα πού έξυμούν τις ιδέες τους, γίνεται μασκαράλίκι, βωμολογία ή γελοιογραφία στα έργα του Λεών Ντωντέ ή του Ένρι Μπενζαμέν, αν και ή κομική τους αξία, καμμιά φορά, πρò πάντων σχετικά με τó δεύτερο, είναι συζητήσιμη. Μ' όλες τις επιφυλάξεις άφορώντας τó βάθος, πού κάνανε κιόλας πολλοί άρμόδιοι φιλοσόφοι κ' ιστορικοί, μπορούμε να θαυμάσουμε την πολεμική δύναμή τους, έχει κανείς ακόμη τó δικαίωμα να πει πώς αυτή είναι «κριτική»; είναι μάλλον αποκρυστάλλωση διάφορων ιδεών, πού παρουσιάζονται σαν άναγκαία, μοιραία συνδεμένες μεταξύ τους, και πού δέν επιβλήθηκαν παρά με μιá πολύ επιπόλαια ανάλυση· ή βαθιά σημασία πολλών άπ' αυτές πού χτυπούν έξφυγε σ' αυτούς τους κριτικούς· τέλος πρέπει κατ' ανάγκη να ρησιεύονται την άνεξαρτησία της τέχνης, πού δέν έχει πιά δικό της επίπεδο, και την πρόοδο της κριτικής έπιστήμης, πού, κατá τó σύστημά τους, μένει στάσιμη. σκλαβωμένη από τά πλαίσια όπου τους άρεσε να την μπάσουνε, γιατί αν ή παραμικρή πρόοδος είναι δυνατή, κινδυνεύει να καταστρέψει τις θεωρίες τους.

3ο) Φτάνω τώρα σε τρία κριτικά είδη πού δέ συγκρίνονται με τά προηγούμενα, γιατί δέν έχουν για σκοπό παρά την έρευνα της αλήθειας, άνεξάρτητα από κάθε κομματικό συμφέρο, κ' έφοδιασμένα με μεθόδους πού επιτρέπουν να ξακριβώνουν τις έντυλώσεις, ώστε να γίνει ή κριτική σωστή αντικειμενική έπιστήμη. Οι μέθοδοι του Ταίλς και του Σαιντ-Μπέβ έφεραν τους καρπούς τους, και μ' όλη την άνανέωση και τους νεωτερισμούς πού γνώρισαν από τά πρώτα χρόνια του αιώνα μας, μπορεί κανείς να πει πώς είναι οι άπαραιτήτες βάσεις της λογοτεχνικής μας κριτικής.

(Έχει συνέχεια)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΡΑΜΠΕΛ

(1) Πώς δέ βλέπει κανείς ότι αυτές οι δυο προτάσεις, πού παρουσιάζονται από τους οπαδούς τους σαν νόμοι κ' άνώτερες αλήθειες, άποτελούν φαύλο κύκλο; Τόντισ, από δυο χωρίς τη δεινά ή την τάδε κατάσταση, επανάσταση της κοινωνίας—ή μπορεί αν μπορεί είναι άνεξάρτητη από την κατάσταση της κοινωνίας, λοιπόν άς την άφήσουμε έλεύθερη, γιατί έχει άλλε να κάνει παρά να καταντά σ' επαναστατικό μέσο· αν δέν μπορεί, τούναντίο, γιατί να τη μεταχειρίζονται, αφού δέν μπορεί, λένε, ακόμη να υπάρχει; αν είναι άποτέλεσμα, συνέπεια, πώς θά μπορούσε να είναι και αίτία και μέσο;

ΗΡΘ' ΕΝΑ ΠΟΥΛΙ...

Ήρθ' ένα πουλί στην άχλαδιά μου
στην άνθοπλημμύριστην αύλή,
κ' είχε ή άχλαδιά λουλούδια γάμου
κ' ήτανε γαλάζιο τó πουλί.
Γιόμνησαν κελήδημα τ' αυτιά μου
σά να τά νανούριζε βιολί.

Ήρθ' ένα πουλί μες στην καρδιά μου
κ' είχε της έλπίδας τά φτερά.
Λάμπανε τά πάντα δλόγυρά μου,
κ' ένοιωσε ή ψυχή μου, ως μιá φορά,
τή ροδοστεφάνωτη χαρά
πού άναβε γι' αυτή λαμπάδες γάμου...

Φύσηξε βοριάς στην άχλαδιά μου
κ' έσπασε τ' άνθόφορτα κλαδιά.
Χύθηκε βοριάς μες στην καρδιά μου
κ' οι λαμπάδες σβύσανε του γάμου,
βρέθηκε ή Χαρά στη σκοτιδεά
κ' έφύγε με τρόμο άπ' την καρδιά.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

RIMPIANTO

Σέ γνώρισα ευτυχία, μεγάλη, πλέρια,
στάκραιο των έρώτων πανηγύρι
και γεύτηκα την ήδονή σου άκέρια
σε ξεχείλο χοράλλινο ποτήρι,
σε αυγές, σε νύχτες και σε μεσημέρια
άπληστα σε ήπια κάτω άπ' τó λιοπύρι
και κάτω άπ' τó φεγγάρι και ταστέρια
μεθώντας στη μεθύστρα σου τη γύρη.
Μά δέν μπορούσα τότε να μετρήσω
της άμετρης της γλύκας σου τά μάγια,
τυφλή, ζητούσα μόνο να μεθύσω...
Κι' όταν μιá Μοίρα σάοπαξε μάσπάγια
τά χέρια από κοντά μου να σε κλέψη,
μου φάνηκε, πώς καν δέ σείχα γέψει.

(ΣΠΟΝΔΕΣ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ)

ΡΙΤΑ Ν. ΜΠΟΥΡΝΗ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΖΗΛΕΙΑΣ ¹

ΞΕΘΡΟΝΙΣΜΕΝΟΣ ΒΑΣΙΛΗΑΣ

Ἄπ' τῆς Ἀγάπης μου τὰ μάτια
ἄστραψε σ' ἄλλον μιὰ ματιά.
— Ἄχ! τὰ χρυσά μου τὰ παλάτια
κᾶπου τὰ καίει ἀψὲ φωτιά.

Ἄπ' τὴν Ἀγάπη μου τὴ δόλια
κᾶπου ἐσκορπίσθη ἀχνὴ εὐωδιά.
— Τὰ δόλακριβά μου ἀνθοπερβόλια
οἱ ἀνέμοι ἐρρίξαν σὲ κλαδιά.

Ἄπ' τῆς Ἀγάπης μου τὰ χεῖλια
κρυφὰ τῆς ἄρπαξαν φιλιά.
— Ἄχ! τὰ τρανά μου τὰ βασίλεια
κλέφτες τὰ βρῆκαν γιὰ φωλιά.

Ἄπ' τῆς ἀγάπης μου τὰ λόγια
ὄρχο τῆς πῆραν συμφορά!
— Ἀρχίσετε τὰ μοιρολόγια
πεθαίνει μέσα μου ἡ χαρά.

Ἄπ' τῆς Ἀγάπης μου τὰ στήθεια
κάποιος τῆς πῆρε τὴν καρδιά...
— Πάει κι' ὁ θρόνος μου βοήθεια
στὸν ξεπεσμένο Βασιλῆα!...

19

ΜΙΧ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

1) Ἀπὸ τὴν νέα συλλογή, ποὺ θὰ ἐκδόσῃ προσεχῶς ὁ ποιητὴς κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλος.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΑΞΕΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΕΛΟΥ

Πάνω ἀπ' τοῦ κόρφου τὰ ἥσυχα νερά
ὁ λογισμὸς μου ἀνοίγει τὰ φτερά.

Πέρα ἀπ' τὸν γαλανὸ τὸν κάμπο, ἐκεῖ
ἡ καρδιά τῆς καρδιάς μου κατοικεῖ.

Σὲ κεῖνο τὸ ἀκρογιάλι, φῶς μου, φῶς μου,
εἶναι τὸ πιὸ γλυκὸ νησί τοῦ κόσμου.

Καὶ σήμερα τὸ ἀκούω τὸ κάλεσμά σου :
« Ἐλα, δὲ σὲ τρομάζει ἡ μοναξιά σου ; »

Καὶ σήμερα ἡ ἐξορία μου μὲ βαραίνει.
Μιὰ βάρκα στὸ γιὰλὸ κάτω προσμένει.

ὦ, ποιά κατάρρα μὲ κρατοῦσε ἐδῶ,
κ' ἔκανε τόσα χρόνια νὰ σὲ ἰδῶ ;

ὦ, ἄκου τὸ ἀγέρι ! κοίτα τὸ νερό !
Μαυρίζει, ἀφρίζει, ἀρχίζει τὸ χορό.

ὦ, δὲς ψηλά ! κοπάδι τὰ πουλιὰ
τραβοῦνε γιὰ τὴν πέρα ἀκρογιαλιά.

Τί θέλω στὴ μουχνὴ κι' ἄξενη χώρα ;
Ἡ βάρκα ἀνοίγει τὰ παννιά της τώρα.

Πετῶ γιὰ τὸ γλυκὸ σου τὸ νησί :
κ' ἐκεῖ 'ναι φῶς, ἐκεῖ ἡ πατρίδα,
[ἐκεῖ 'σαι ἐσύ.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΤΑΓΟΡ

Καρδουτσιανὸς τύπος ἐλεγείας :
Στροφὴ ἐξ Ἀρχιλοχείου ἱαμβελέου
καὶ ἐνὸς στίχου ἐκ δύο ἀνακρεον-
τείων (ἤτοι: ἱαμβικῶν διμέτρων κα-
ταληκτικῶν).

VIII

Τὸ παιδί ποὺ μὲ πριγγιτικὴ φορεσιά τὸ στολίζουν
κι' ἄλυσσες μὲ πετροῦδια κορμιοῦνε στὸ λαιμό του,

στὰ παιγνίδια του δὲ φχαριστιέται. Σὲ κάθε του βῆμα
ἡ φορεσιά του ἐκτείνει τὸ ἐμποδίζει.

Ἀπὸ φόβο νὰ μὴ ξεσκιστῇ ἢ λερωθῇ ἀπὸ τὴ σκόνῃ,
ξέχωρα ἀπὸ τὸν κόσμον κι' ἀπόμακτρα τραβιέται,

κι' ἀκόμα ὅλο φοβᾶται ἕνα βῆμα μονάχα νὰ κάμῃ.
Δὲν τ' ὠφελεῖ, μητέρα, ἡ σκλαβιά ἀπὸ τὰ στολίδια

τὸ τέκνο σου, ἅμα αὐτὴ μοναχὸ τὸ ἀναγκάζει νὰ στέκη.
κι' ἔξω ἀπὸ τὴ ζωογόνα τὴ σκόνῃ ἀποτραβιέται.

Ἔτσι ἀφαιρεῖς, ἐσύ, τὸ δικαίωμα, σκληρά, τοῦ παιδιοῦ σου
νὰ λάβῃ μέρος μέσα στὴ ζωὴ τοῦ κόσμου.

μετάφραση ΑΝΑΣΤ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

ΕΛΕΓΕΙΑ

ΣΕ ΜΙΑ ΚΟΡΗ

I

"Άλλο γράμμα τὸ χέρι σου
δὲν θὰ γράψῃ σ' ἐμένα
Σ' εἶδα, ὦραία παρθένα,
ἄχ!... καὶ σ' εἶδα νεκρή!...

"Ενα χρόνον τὴν πρόσμενα
μιᾶς χαρᾶς κάποιαν ὥρα.
Ἦρθεν ἄξαφνα τώρα
σὰν φαρμάκι νεκρή!

Στὰ στολίδια τοῦ γάμου σου,
σὰν κερένια ἡ μορφὴ σου.
"Αχ!... γιατί στὴ ζωὴ σου,
νὰ μὴν τύχω μπροστά;

Σταυρωμένα στὰ στήθη σου
τὰ χλωμά σου τὰ χέρια
καὶ κλεισμένα τὰ μάτια σου,
γιὰ ἄλλον κόσμον ἀστέρια
ἐξεκίνησαν κι' ἄφησαν
πίσω πάντα τὴ γῆ.

"Ετσι λίγο τὰ χάρηκες
τῆς ζωῆς σου τὰ δῶρα,
Ταξειδεῦτρα ξεκίνησες
κι' ὅλα τ' ἄφησες τώρα.
νειάτα, κάλλη κι' ὀνείρατα
κάποια μαύρην αὐγὴ.

Σταυρωμένα τὰ χέρια σου,
χλωμά κοῖνα κομμένα,
καὶ τὰ μάτια σβυσμένα,
καὶ τὰ χεῖλια κλειστά.

Σὰν λουλουῖδι στὰ λούλουδα
τὸ κλειστό σου τ' ἀχεῖλι.
Σὰν ἀχτίδα στὸ δεῖλι
ἡ ζωὴ σου ἡ μικρή.

"Άλλο γράμμα τὸ χέρι σου
δὲν θὰ γράψῃ σ' ἐμένα.
Σ' εἶδα, ὦραία παρθένα,
ἄχ!... καὶ σ' εἶδα νεκρή!...

II

Ταξειδεῦτρα ξεκίνησες
καὶ τὸν κόσμον ἀφίνεις.
Στὸ στερνό σου χαμόγελο,
μιὰν ὑπόσχεσι δίνεις,
σὰν μαντῆλι δλόλευκο
σ' ἓνα χέρι ἀπαλό.

Ναί, μικροῦλα! Ναί, κάποτε
θὰ σὲ βροῦμε ἐκεῖ πέρα,
στὴν γαλήνια στὴν ἀμφοῦτη
τὴν ἀτέλειωτη μέρα,
στὴν Ἀλήθεια τὴν ἄσπιλη,
Ναί. μικρή!... Στὸ καλὸ!...

Γ' ΑΝΝΙΝΟΣ

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

ΑΠΟ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (1)

(1496-1586)

Ὁ Διοικητὴς ἐπρότεινε, λοιπόν, καὶ ἡ κυβερνήσις ἀπεδέχθη, ὅπως ἀκυρωθῇ ἡ διαταγὴ τοῦ 1548 καὶ ἐπανέλθῃ ἐν ἰσχύϊ ἡ προτέρα κατάστασις, ἥτοι νὰ λαμβάνῃ ὁ ἱερεὺς τὸ ἐδαφονόμιον εἶνα δύναται νὰ ἱερουργῇ καὶ παρακαλῇ τὸν Παντοδύναμον διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς Δημοκρατίας». Καὶ ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν ἐπεισόδιον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἴχομεν, εἰς τὸ ὁποῖον εἶνε ἀναμειγμένος ὁ Ἅγιος Διονύσιος. Τὸ σχετικὸν ἐγγράφον (Σάθα Μνημεῖα Ε' σελ. 136) ὡς ἐξῆς:

«1581, Ἀπριλίου 29. Πρὸς τὸν Προνοητὴν Ζακύνθου,

» Παρεπονέθησαν ἐνώπιον τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεώς μας οἱ πρεσβευταὶ τῆς πιστοτάτης πόλεως τῆς Κεφαλληνίας ὅτι, καίτοι ἐξελέγη ἀπὸ τὸν ἐκεῖ ἐλληνικὸν κληρὸν, συμφώνως πρὸς τὰς παλαιὰς συνηθείας, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τῆς Γερουσίας μας ἀπὸ 8 Φεβρουαρίου 1558, ὡς Ἐπίσκοπος ὁ Φιλόθεος Λοβέρδος, χρισθεὶς καὶ ἐπικυρωθεὶς καὶ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Κορίνθου, δὲν ἐξήσκησεν ὅμως ἐπὶ τρία περίπου ἔτη εἰς τὰς δύο ἐκείνας νήσους Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας τὴν ἐπισκοπικὴν του ἐξουσίαν, διότι ὁ σεβάσμιος κύριος Διονύσιος Σιγοῦρος, ἡγούμενος τῆς Παναγίας Ἀναφωνητρίας, ἀνηκούσης εἰς ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος εἶνε ἐπίσης Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Αἰγίνης, εὐρισκομένης εἰς τὴν κυριότητα τῆς Τουρκίας, καὶ ὁ ὁποῖος ἐχρίσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀπὸ τὸν σεβ. Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, διεξεδίχθη ἐξουσίαν εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην τῆς Ζακύνθου νὰ χειροτονῇ ἱερεῖς, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, ἀναμειγνύμενος εἰς τὰ πράγματα τὰ ἀφορῶντα τὸν ἐπίσκοπον ἐκεῖνον, τιτοφορούμενος δημοσίᾳ «Πρόεδρος Ζακύνθου» (Presidente del Zante). Τὸ τοιοῦτον, διὰ τὰ μεγάλα κακὰ καὶ σκάνδαλα τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ γεννήσῃ εἰς τὸ κοινόν, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἰδιώτας, μᾶς ἐπροξένησε ὀχι μικροτέραν δυσἀρέσκειαν, παρὰ κατάπληξιν. Σὰς διατάσσομεν λοιπόν, μαζί με τὴν Γερουσίαν, ὅπως ἀμέσως κάμετε τὸν ρηθέντα σεβάσμιον Σιγοῦρον νὰ καταλάβῃ ὅτι, με ἀπειλὴν νὰ ἐπισύρῃ ἐναντίον του τὴν δυσμένειάν μας, πρέπει ἀμέσως νὰ παραιτηθῇ τελείως ἀπὸ τὰς ρηθείσας ἐνεργίας, τὰς σχετιζομένας με τὸ ἀξίωμα τοῦ σεβ. Λοβέρδου, ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, παραιτῶν τὸν τίτλον τὸν ὁποῖον τώρα μεταχειρίζεται τοῦ Προέδρου Ζακύνθου, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἐπίσκοπον πᾶν ὅ,τι ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἴδιος ἐνῶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν ρηθέντα ἐπίσκοπον καὶ παραιτήσῃ τέλος πᾶν ὅ,τι μετεχειρίσθη ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἐπισκόπου. Τὴν τοιαύτην παραίτησίν του πρέπει νὰ ὑποβάλλῃ ἐγγράφως εἰς τὴν Καγκελαρίαν σας, τὸ δὲ τοιοῦτον ἐγγράφον θὰ μᾶς στείλετε ἐδῶ. Τὸ τοιοῦτον δὲ δὲν θέλομεν νὰ θεωρηθῇ ὡς προσβολὴ πρὸς τὸν σεβάσμιον Σιγοῦρον, ὁ ὁποῖος δύναται (ἐντὸς διαστήματος τεσσάρων

1) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

μηνών) νὰ ὑποβάλῃ εἰς ἡμᾶς τοὺς λόγους του, ἐὰν νομίζῃ ὅτι ἔχει τοιοῦτους ἐπὶ τοῦ προκειμένου».

Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Διονύσιος Σιγοῦρο (ὁ Ἅγιος Διονύσιος) ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χωρεπίσκοπος καὶ Πρόεδρος Ζακύνθου, διεῖπεν ἐπὶ τινα χρόνον τὰ τῆς ἐπισκοπῆς, κατόπιν δὲως διαμαρτυρίας τῶν Κεφαλλήνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνεγνώριζον δικαίωματα ἀναμίξεως εἰς τὴν Βενετικὴν Ἑπτάνησον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Σιγοῦρος ἀπέσχε πάσης ἀναμίξεως (1).

Κατὰ τὸ 1571 ἡ Ζάκυνθος ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ ἐπιδρομὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Οὐλουλῆ ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ζακύνθιοι ἡμύνθησαν γενναίως εἰς τὰς ἀποβάσεις τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι, μετὰ μεγάλης σφαγῆς καὶ πυρπολήσεως, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν νῆσον. Ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα τὴν γενναίότητα τῶν Ζακύνθιων καὶ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας οὗτοι ὑπέστησαν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Προνοητὴν τῆς νήσου τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον (Σάββα Μνημεῖα, Τόμ. Ε' σελ. 131):

«Μετὰ μεγάλην λύπην καὶ ψυχικὸν ἄλγος ἐμάθομεν ὅσα μᾶς ἐξεθέσατε διὰ τῆς ἐπιστολῆς σας ἀπὸ 9 παρελθόντος Ἰουλίου σχετικῶς μετὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν ὁ τουρκικὸς στόλος εἰς τὴν νῆσον μας ταύτην καὶ περὶ τῶν χωρίων καὶ ἐξοχῶν τὰς ὁποίας κατέκαυσε, πρὸς μεγάλην βλάβην τοῦ πιστοτάτου λαοῦ τῆς νήσου. Καὶ ὅπως τὸ γεγονός τοῦτο, καθὼς δύνασθε νὰ ἐννοήσητε, μᾶς ἐπροξένησε μεγάλην λύπην δι' ὅσα ὑπέστησαν οἱ ἀγαπητάτοι αὐτοὶ ὑπήκοοί μας, οὕτω ἡσθάνθημεν μεγάλην ἀνακούφισιν μαθόντες μετὰ πόσον ξῆλον καὶ φρόνησιν ἐνηργήσατε, καὶ πόσῃ πίστιν καὶ γενναίότητα ἐπέδειξεν ὁ γενναϊότατος αὐτὸς λαὸς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται εἰς τὴν ἄμυναν. Ὅθεν, μετὰ τῆς Γερουσίας ἀπονέμομεν εἰς σᾶς πάντα δυνατόν ἔπαινον. Καὶ ἀπὸ τοὺς πολίτας, καπετανέους καὶ στρατιώτας ἐμείναμεν μέγαν εὐχαριστήμενοι καὶ μετὰ τὴν ἰδίαν Γερουσίαν σᾶς ἐντελλόμεθα νὰ ἐκφράσητε εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιθυμίαν μας ὅπως τοὺς ἐπιβραβεύσωμεν, ὅταν παρουσιασθῇ εὐκαιρία, μετὰ ὅλην ἐκείνην τὴν ἐκδήλωσιν τὴν ὁποίαν ἀξίζουν αἱ καλαὶ πράξεις των.

» Πλὴν τούτου σᾶς ἐντελλόμεθα ὅπως παρηγορήσητε ὅλην τὴν ἀξιόσεβαστον Κοινότητα μετὰ ἐκείνους τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἠθέλατε κρίνει ἀρμόζοντας, βεβαιοῦντες ὅλους ὅτι τοὺς ἀγαπῶμεν πολὺ καὶ τοὺς ἐκτιμῶμεν καὶ θὰ φροντίζομεν πάντοτε διὰ τὴν εὐημερίαν των, καὶ δὲν θὰ λείψωμεν νὰ τοὺς παράσχωμεν τὰς προμηθείας καὶ τὴν ξυλείαν ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς στείλωμεν μετὰ πρώτην εὐκαιρίαν, ὅπως μᾶς ἐζητήσατε. Ἐγράψαμεν ἐπίσης εἰς τὸν Γενικὸν Ναύαρχόν μας, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς Μεσσήνην, ὅτι πρέπει νὰ σᾶς στείλῃ σιτηρὰ διὰ τὰς χρεῖας σας καὶ χρήματα διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν στρατιωτῶν, ὅπως ἐζητήσατε».

Δὲν ἦτο δυστυχῶς ἡ μόνη ἐπιδρομὴ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἡ ἱστορία μᾶς ἀναγράφει πλείστας τοιαύτας, καταστρεπτικὰς διὰ τὴν νῆσον.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΤΛΑΣ

(1) Α. Ζώη, ὁ Ἅγιος Διονύσιος.

ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΣΟΛΩΜΟ

(Αἶγα λόγια γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φ. Μιχαλόπουλου)

Τὸ νέο βιβλίον τοῦ κ. Μιχαλοπούλου γιὰ τὸν Ἑθνικὸ Ποιητὴ εἶναι καρπὸς προσεχτικῆς μελέτης καὶ καλοσυνείδητης ἐργασίας, ἂν ὅχι ὁλοκληρωτικῆς κατανόησης τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ κ. Μιχαλόπουλος δὲν ἀγνοεῖ τίποτε ἀπὸ τὴν σολωμικὴν βιβλιογραφία. Ὅλα τὰ διάβασε, τὰ πρόσεξε, τὰ συσχέτισε, καὶ ἔτσι καλὰ πληροφορορημένος ἐβγάλε τὰ συμπεράσματά του καὶ ἐσχημάτισε γιὰ τὸ Σολωμὸ μιὰ γνώμη ποὺ δὲν εἶναι οὔτε σωστὴ οὔτε ἀληθινὴ. Εἶναι περὶ ἔργο πῶς ἓνας ἐνήμερος κριτικὸς μπορεῖ νὰ σφάλει, ἐνῶ ἓνας ἄλλος ποὺ ἀγνοεῖ λεπτομέρειες καὶ γεγονότα, μετὰ μόνη τὴν διαισθητικὴν του δύναμιν καὶ τὴν λογοτεχνικὴν του ἱκανότητα πληροφορεῖται περισσότερον στὴν ἀλήθειαν.

Καὶ τέτοιο παράδειγμα ἔχουμε στὶς κριτικὰς ἐργασίας γιὰ τὸ Σολωμὸ ποὺ ἔγραψαν ὁ κ. Ἀποστολάκης καὶ ὁ κ. Μιχαλόπουλος. Ὁ πρῶτος, χωρὶς νὰ ἔχει ἐγκύψει στὴν ἀνεκδοτολογικὴν ἀποψη τῆς ζωῆς τοῦ Ποιητῆ, στέκει πλησιέστερα στὴν ψυχὴν του, τὸν νοιόθει βαθύτερα καὶ ἐκτιμᾷ πραγματικότερα τὴν μοναδικὴν σημασίαν ποὺ ἔχει ὁ Σολωμὸς γιὰ τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν. Ἀπεναντίας ὁ κ. Μιχαλόπουλος ποὺ δείχνει τόση προσοχὴ καὶ τόση σοφία σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ Σολωμὸ, καταλήγει σὲ συμπεράσματα ὅχι ὀρθὰ γιὰ τὴν ζωὴν καὶ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ποιητῆ.

Α) Βρίσκει ὁ κ. Μιχαλόπουλος στὸ Σολωμὸ μονάχα μιὰν ἀνεπέρβλητην λυρικὴν διάθεσιν ποὺ τοῦ δίνει θέσιν πλάι στοὺς δυὸ-τρεῖς μεγαλότερους λυρικοὺς ποιητὰς τῶν νεότερων χρόνων, ἐνῶ καὶ ἡ δραματικὴ του δύναμις εἶναι φανερὴ στὰ κομμάτια ἐκεῖνα τοῦ «Λάμπρου» ποὺ ὅταν τὰ διαβάζουμε νοιόθουμε τὴ συγκίνηση καὶ τὸ δέος ποὺ μᾶς φέρνει ἡ σαιξπηρικὴ πνοή. Ὁ Σολωμὸς δὲν εἶναι μονάχα ἓνας ὑπέροχος λυρικὸς ποιητής. Ὁ «Λάμπρος» ἔχει κομμάτια θαυμασιὰ ποὺ μετὰ τὰ φτερά τῆς Τραγωδίας πετοῦν ψηλὰ στὸν οὐρανὸ τῆς αἰωνίας Τέχνης, καὶ φέρουν τὸν ἄνθρωπον ἀντιμέτωπον μετὰ τὴν Μοῖραν του.

Β) Παρατηρεῖ κάποιος ὁ κ. Μιχαλόπουλος πῶς ὁ Σολωμὸς δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μορφοποιήσῃ τὴ σύλληψιν του (!). Πῶς μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε τέτοιο πρᾶγμα γιὰ Ποιητὴν ποὺ ἔδωσε στὴν νεοελληνικὴν τέχνη τὴν πλαστικότερη, τὴ μουσικότερη, τὴ δυνατότερη καὶ τὴν ἐποβλητικότερη ἐκφράσιν τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων; Κα-

νένας νεοέλληνας ποιητής δεν κατόρθωσεν ακόμη να εκφραστεί τόσο ἄρτια και τόσο τέλεια, όσο μπόρεσεν ὁ Σολωμός σὲ μιὰν ἐποχὴ πὺν τὸ γλωσσικὸ μας ὄργανο ἦταν ἀκόμη ἀκαλλιέργητο και ἀπροετοίμαστο γιὰ τέτοια προσπάθεια. Καὶ ὅμως ὁ Σολωμός ἔκαμε ἀπὸ τὸ θάβμα: νὰ κατορθώσει μόνος του ἐκεῖνο πὺν δὲν κατάφεραν νὰ κάμουν οἱ ποιητικὲς γενεὲς πὺν ἦρθαν ὕστερα ἀπ' αὐτόν. Κάθε στίχος τοῦ Σολωμοῦ χωριστά, και ὅλοι μαζί, ἀναιροῦν τὴν περιεργὴν ἀφτὴ γνῶμη.

Γ) Ὁ Σολωμός (γράφει ὁ κ. Μιχαλόπουλος) δὲν ἐπηρέασε κανένα τεχνίτη τῆς νεότερης Ἑλλάδας, ἔξω ἀπὸ τὸν Πολυλά. Μία τέτοια γνῶμη γεννάει κατάπληξη σὲ ὅσους γνωρίζουν λιγάκι τὴ λογοτεχνία μας. Πῶς μπόρεσε νὰ κάμει τέτοια σκέψη ἓνας λόγιος πὺν ζεῖ και διαβάσει; ! Εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε πῶς ὄχι μόνο ἡ Ἑφτανησιακὴ Σχολὴ εἶναι μιὰ ἐξακολούθηση τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου, ἀλλὰ και ἡ Ἀθηναϊκὴ σχολὴ ἀνοίγει τὰ μάτια τῆς στὸ φῶς τῆς Σολωμικῆς τέχνης; Καὶ κάθε τί ἄξιο λόγου πὺν εἶδαμε στὴν ποίησή μας πέρνει σὰν ἀφειρηγία γιὰ τὸ ξεκίνημα τὸ μεγάλο και ἀφθαστο παράδειγμα τοῦ Σολωμοῦ. Ἀφτὰ τὰ βλέπουν και τὰ νοιόθουν ὅλοι και κανένας δὲν τ' ἀρνῆθηκε.

Α) Ὁ κ. Μιχαλόπουλος ἀπορεῖ πῶς ἀνακηρύχθηκε μεγάλος ποιητῆς ὁ Σολωμός πὺν δὲν μᾶς ἄφησε κανένα ἄρτιο ἔργο. Καὶ ὅμως ὅλοι ἔξερουν πῶς και τὰ μεγαλῆτερα ποιητικὰ ἀριστουργήματα πὺν γράφτηκαν (ὕστερ' ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους) ζοῦν σὰν ἀποσπάσματα. Ἀκόμη κι' ἀπὸ τὴ θεία Κωμωδία τοῦ Λάντη τὸ μεγαλῆτερο μέρος εἶναι πλιά νεκρό. Ὑστερα κανένας κριτικὸς δὲν στοχάστηκε ποτὲ ν' ἀρνηθεῖ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Νοβάλης γιὰτὶ μᾶς ἄφησεν ἔργον ἀποσπασματικὸ και ὄχι ἄρτιο. Καὶ ἀκόμη ποῖος ἀρνεῖται στὴ Σαπφῶ πῶς εἶναι μιὰ μεγάλη ποιητικὴ ψυχὴ, ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε τὸ ἔργο τῆς ἀκέραιο; Ἡ μήπως τὰ φλύαρα σχοινοτενῆ συχουρήματα κάποιων ἀφτοδιαφημισμένων θορυβοποιῶν τοῦ καιροῦ μας ἀξίζουν ὅσο τ' ἀποσπάσματα τοῦ Σολωμοῦ; Καὶ γιὰ νὰ τελειώνουμε ἄς ποῦμε πῶς εἶναι βέβαιο (γιὰτὶ τὸ ἀναφέρουν πρόσωπα πὺν τοὺς τὰ εἶχε διαβάσει ὁ Σολωμός) οὐ ἦσαν τελειομένα και ἄλλα ποιητικὰ μέρη πὺν χάθηκαν. Ἀλλὰ τί τὰ θέλουμεν ὅλα ἀφτὰ ἀφοῦ και ἀπὸ τὰ μεγαλόπρεπα ἐρεῖπια πὺν μᾶς ἀπομένουν ἀποκομίζουμε τὴ βαθιὰ και ἀνεξίτηλην ἐντύπωση μιᾶς ὑπέροχης τέχνης. Ὅταν κυττάζουμε τὸν Παρθενῶνα τὶς ὥρες πὺν τὰ χρώματα τοῦδρανοῦ:

δὲν ἔχουν ὄνομα κι' ἔχουν περίσσια κάλλη

εἶναι τόση ἡ αἰσθητικὴ μας συγκίνηση πὺν ἔχουμε πλιά ξεχάσει πῶς εἶναι ἐρειπομένος ἀπὸ τὸν καιρό, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κι' ἀπὸ τὴ Μοῖρα.

Εἶναι μιὰ ἀνόητη πρόληψη πῶς τὸ Σολωμικὸ ἔργο χάνει τὴ μοναδικὴ και ὑπέροχη σημασία του γιὰτὶ μένει ἀποσπασματικὸ. Ἀπρηγόρ βέβαια εἶναι πῶς κάποια μέρη τελειομένα χάθηκαν ἢ καταστράφηκαν, ἀλλὰ και ὅ,τι μᾶς μένει εἶναι ὁ πολυτιμότερος θησαυρὸς τῆς νεοελληνικῆς ποίησης. Μὲ τὸ Σολωμὸν ἡ νεοελληνικὴ Τέχνη

... βοῆκε τὴν καλὴν και τὴ γλυκεῖαν τῆς ὥρας,
και μὲς στὴ σκιά πὺν φούντοσε και κλεῖ δροσιὲς και μόσκους
ἀνάκουστος κελαιδισμὸς και γλυκοθυμισμένος.
Νερὰ καθάρια και γλυκά, νερὰ χαριτωμένα
χύνονται μὲς στὴν ἄβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη
και πέρνουνε τὸ μόσχο τῆς κι' ἀφίνουν τὴ δροσιὰ τους,
κι' ὅλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτη τῆς πηγῆς των
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ και κάνουν σὰν ἀηδῶνα.

Τ' ἀηδῶνια ἀφτὰ, τὰ γλυκόλαλα, εἶναι οἱ ἀθάνατοι στίχοι τοῦ Ποιητῆ μας.

Ε) Ὁ κ. Μιχαλόπουλος εἶναι ὁ πρῶτος πὺν ἐπιχειρεῖ κάτι πὺν τ' ὀνομάζει «ἡ κριτικὴ τῶν θρύλων και ἡ σολωμικὴ πραγματικότητα». Εἶναι ἀξέπαινος γιὰ τοῦτο και ἡ προσπάθειά του εἶναι σεβαστὴ γιὰτὶ δείχνει τὸν ἐπιστημονικὸ σκοπὸ τοῦ ἔργου του. Ὁ κριτικὸς ζητεῖ τὴν ἀλήθεια, δὲν κατορθώνει ὅμως πάντα νὰ τὴν ἴδει. Ὅταν κάποτε στὰ τελεφεταῖα του χρόνια ὁ Πολυλᾶς ἔλεγε πῶς ἔμενε νὰ γίνει και μιὰ ἐξέταση ἀντικειμενικὴ τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου, τί ἐνοοῦσε μὲ τοῦτο; Θυμοῦμαι πῶς συχνὰ μιλήσαμε γιὰ τὸν Πολυλά μὲ τὸν ἀλησμόνητο φίλο μου Λορέντζο Μαβίλη στὰ 1910 ὅταν ἦρθε στὴν Ἀθήνα σὰν βουλευτῆς τῆς πατρίδας του. Τότε ἐτοίμαζα μιὰ βιογραφικὴ μελέτη γιὰ τὸν Πολυλά, και ὁ Μαβίλης ἀνέμεσα σι' ἄλλα μοῦ ἔλεγε πῶς ὁ Πολυλᾶς σὰν ἀντικειμενικὴ ἐξέταση τοῦ σολωμικοῦ ἔργου ἐνοοῦσε τὴν ἐρεβνα τῆς σημασίας τοῦ Ἑθνικοῦ Ποιητῆ ἀπὸ κριτικούς πὺν ἦσαν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς Ἑφτανησιακῆς σχολῆς, μὲ ἄλλα λόγια ἀπὸ σύγχρονους Ἀθηναίους πὺνμποροῦσαν νὰ ξεχωρίσουν ἀπὸ μακριὰ και ν' ἀποκρυσταλλώσουν μιὰν ἐντύπωση ἀνεπηρέαστην ἀπὸ τὸν προσωπικὸ μαγνητισμὸ τῆς ὑπέροχης μορφῆς τοῦ Σολωμοῦ. Ἀφτὸ ἐνοοῦσε ὁ Πολυλᾶς. Καὶ ὁ κ. Μιχαλόπουλος δὲν βλέπει τὴν ἀλήθειαν ὅταν γράφει πῶς ὁ Πολυλᾶς μὲ τὸ λόγο του αὐτὸν ἦταν σὰν ν' ἀναγνώριζε τὴν πλάνη του. Ὁ Πολυλᾶς κι' ἂν ἐτιμοῦσε κ' ἐθάβμαζε τὸν Ἑθνικὸ Ποιητὴ ἦταν ὅμως τόσο βαθιὰ κριτικὴ φύση κι' εἶχε τόσο καθαρὴ διαγνωστικὴ ματιὰ πὺν δὲν ἦταν φόβος ποτὲ νὰ πλανηθεῖ ἀπὸ καμιὰ αἰσθηματολογία. Σὲ τοῦτο συμφωνοῦσε κι' ὁ ἄλλος φίλος μου, ὁ Κώστας Θεοτόκης, πὺν ἐγγνώρισε κι' ἀφτὸς τὸν Πολυλά και τὸν θεωροῦσε ἀδέκαστο κριτικὴ ὄχι μόνο στὴν τέχνη ἀλλὰ και στὴ ζωὴ και στὴν πολιτικὴ, και μοῦ ἔλεγε πῶς εἶχε τὴ σπανιότερη νεοελληνικὴ ὁρ-

θ ο φ ρ ο σ ύ ν η. "Άλλωστε και χωρίς άφτες τις μαρτυρίες βλέπουμε με τὰ μάτια μας και νοιόθουμε με τήν ψυχή μας πώς ο Πολυλάς ως τὰ σήμερα μένει ο καλύτερος κριτικός του Σολωμού. Καί είναι ανυπόστατη ή υπόνοια άφτη του κ. Μιχαλόπουλου πώς ο Πολυλάς στα τελεφταία χρόνια του αναγνώριζε τάχα τήν πλάνη του. Ποία πλάνη του; "Αν είχε να προσθέσει ή ν' αλλάξει τίποτε σε όσα έγραψε στον «Πρόλόγο» του για τὸ Σολωμό θὰ τὸ εἶχε κάμει όταν ἕστερα ἀπὸ 35 χρόνια, στὰ 1892, ἐτύποσε τὴ «Φιλολογικὴ γλῶσσα» ὅπου μιλεῖ για τὸ Σολωμό. Καὶ ἀκόμη θὰ τὸ ἀνάφερε (δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ παραλείψει τέτοιο πρᾶγμα) ὁ Καλοσγούρος όταν στὰ 1895 δημοσίεψε στὴν Ἑστία τὴ βιογραφία τοῦ Πολυλά. "Ὡστε ἡ ἀπίστευτὴ ἐξήγηση άφτη τοῦ κ. Μιχαλόπουλου εἶναι τόσο φανταστικὴ ὅσο καὶ παράξενη. Μὲ ἄλλα λόγια εἶναι μιὰ φανερὴ παρανόηση.

ΣΤ) Ἡ ἐρεβνητικὴ διάθεση τοῦ κ. Μιχαλόπουλου φθάνει σὲ τέτοιες ὑπερβολές ὥστε τὸν κάνει νὰ πιστέβει πὼς ὁ στίχος τοῦ Σολωμοῦ

πάντ' ἀνοιχτά, πάντα ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου

ἔχει τὴν ἀρχή του σὲ κάποιο στιχουργημα τοῦ ἡπειρώτη δασκάλου Παλλίδα στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν οἱ ἐξῆς στίχοι:

πέντε μυριάδες στράτευμα κρατεῖ σὸν ὄρισμό του
ἄγρυπνα πάντα κι' ἄφοβα ἐνάντια σὸν ἐχθρό του

Μὲ τὴν πρωτόφαντην άφτη μέθοδο βγάζει κανεὶς ὅ,τι συμπέρασμα θέλει (σφαλερὸ πάντα). Ὑποψιάζεται ἀκόμη ὁ κ. Μιχαλόπουλος πὼς ὁ Σολωμὸς ἐμιμήθηκε στοὺς Ἑλέφτερους Πολιορκημένους, τὴ στιχουργικὴ τεχνοτροπία τῶν γάμων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Γ. Τερτζέτη, ἐνῶ ἔγινε τὸ ἀντίθετο γιατί ὁ Τερτζέτης ἤξερε τὴν ἀνεκδοτὴ ποιητικὴ ἐργασία τοῦ Σολωμοῦ καὶ εἶχε στὰ χέρια του καὶ διάφορα χειρόγραφα τοῦ φίλου του. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ με κάποιο γερμανὸ ποιητὴ, τὸν Kleist θαρρῶ, πὺν διάβαζε στοὺς συναδέλφους του τὰ χειρόγραφα του, κ' ἐκεῖνοι τὸν ἐμιμήθηκαν. Ἡ μίμηση αὐτὴ ἔργων ἀδημοσίεφτων μπορεῖ νὰ παραπλανήσῃ τὸν κριτικὸ πὺν δὲν ξέρει τὰ πραγματικὰ γεγονότα. Ἐτοὶ ἐξαπατήθηκε ὁ κ. Μιχαλόπουλος.

Ζ) Κάτι ἄλλο ἀκόμη δὲν ἐπρόσεξε ὁ κ. Μιχαλόπουλος. Πολλοὶ στίχοι τυπομένοι ἀπὸ τὸν Τομαζέο στὴν ἔκδοσή του τῶν Ἑλληνικῶν δημοτικῶν Τραγουδιῶν, δὲν εἶναι καρποὶ τῆς λαϊκῆς Μούσας, ἀλλὰ δημιουργήματα ἢ ἀφομοιώσεις ἢ παραλλαγές τοῦ ἴδιου τοῦ Σολωμοῦ. Ἐνα γυμνασμένο μάτι, μιὰ ἐμπειρὴ καλαισθησία μπορεῖ ἀμέσως νὰ ξεχωρίσει πὼς οἱ ἀκόλουθοι στίχοι δὲν ἐγεννήθηκαν ἀπὸ τὴν πρωτόγονη λαϊκὴ τέχνη, ἀλλὰ εἶναι ἀνώτερα στιχουργήματα.

- 1.—Ἦταν ὁ δρόμος μου πολὺς καὶ μοσχοβολισμένος.
- 2.—Μέσα στὴ μέση τοῦ γιαλοῦ θέλω νὰ ρίξω λάδι.
- 3.—Ποιὰ μάβρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ νᾶναι χωρὶς χορτάρι;
- 4.—Ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα κ' ἡ γῆ χειροκροτοῦσαν.
- 5.—Ἡ πείνα μάτια δὲν ἔχει καὶ μῆτε λεημοσύνη!
- 6.—Ἐνα μαντῆλι δόλοχρυσό τριαντάφυλλα καὶ βιόλες.
- 7.—Καλημερίζω μιὰ ψυχὴ καὶ στ' ὄνομά της μνέω.

Ὁ κ. Μιχαλόπουλος νομίζει πὼς βρίσκει τὴν ἐπίδραση ἢ τὴν μίμηση τῶν στίχων άφτῶν σὲ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ.—Τί ἔχει συμβεῖ;—Ὁ Σολωμὸς στὴ Ζάκυνθο ἐπρόσεχε τὰ δημοτικὰ τραγούδια, εἶχε ἀντιγράψῃ πολλὰ ἀπ' ἁφτά, καὶ καθὼς ἦταν νοὺς δημιουργικὸς καὶ ψυχὴ μὲ σπάνια καλαισθησία ἔγραψε κ' ὁ ἴδιος στίχους μετὸν λαϊκὸ τρόπον. Ὅταν ἔδωσε τὰ χειρόγραφα του σὸν Τομαζέο, ἴσως ἀπὸ ἐφκολονόγη ποιητικὴ φιλαρέσκεια, ἢ κ' ἀπὸ τὴ γνωστὴν ἐμπαιχτικὴ του διάθεση, νὰ ἄφησε καὶ τοὺς δικούς του στίχους νὰ περάσουν γιὰ λαϊκοί. Καὶ θὰ εἶδε μ' ἐφχαρίστηση πὼς ὁ Τομαζέο γελάστηκε πέρνοντάς τους γιὰ πραγματικὰ ἔργα τοῦ λαοῦ. Ἄλλως τε ἀργότερα καὶ ἄλλοι συλλέχτες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ὁ Ζαμπέλιος καὶ ὁ Πάσσοβ), ἐπῆραν γιὰ δημοτικὰ τραγούδια στίχους τοῦ Σολωμοῦ.

Καὶ μιὰ ἄλλη ἀπόδειξη πειστικὴ γι' ἁφτὸ πὺν λέγω, εἶναι καὶ πὼς στὴ ζακυνθινὴ δημοτικὴ ποίηση δὲν ὑπάρχουν οἱ παραπάνω στίχοι. Δὲν εἶναι πρώτη φορὰ πὺν οἱ ποιητὲς όταν γίνονται λαογράφοι ἀλλοιόφουν ὅ,τι πέρνουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Ἐτοὶ κ' ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τοὺς λαϊκοὺς στίχους πὺν ἡ ἀνάμνησή των φαίνεται στὰ ποιήματά του ἀργότερα.

- 1.—Φωνὴ εἶπε: ὁ δρόμος σου γλυκὸς καὶ μοσχοβολισμένος
- 2—3.—Μὲς σὸ γιαλὸ τῆς Κέρκυρας μάβρη εἶμαι πέτρα κ' ἔρημη.
- 4.—Κι' ὁ οὐρανὸς καμάρωνε κ' ἡ γῆ χειροκροτοῦσε.
- 6.—Γιούλια, μοσκοῦλες καὶ γαντζιές, τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.
- 5—7.—Θαβμάζω τίς γυναῖκες μας καὶ στ' ὄνομά τους μνέω.
Τὰ μάτια ἢ πείνα ἐμάβρισε, στὰ μάτια ἢ μάνα μνέει.

Η) Καὶ όταν κρίνει τὸν ἄνθρωπο Σολωμό, ὁ κ. Μιχαλόπουλος, πέφτει σὲ σφάλματα καὶ σὲ παρανοήσεις. Τὴν ὑπερεβασμένη σία τοῦ Ποιητῆ (πὺν εἶναι τὸ συστατικὸ κάθε ἀληθινοῦ ποιητῆ) τὴ νομίζει γιὰ ἀνισορροπία, τὴν παράφορην ὀργή του τὴν πέρνει γιὰ σκληρότητα, καὶ φθάνει νὰ φαντασθεῖ τὴν οἰκογένεια τοῦ Σολωμοῦ σὰν ἔκφυλη. Ὅλα ἁφτά τὰ συμπεράσματα εἶναι ὑποθετικά, ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ δείχνουν ἔλλειψη ἀπὸ προσοχή καὶ ἀπὸ ἄδολο κριτικὸ πνέσμα. Συχνὰ τὰ ἱστορικὰ τεκμήρια καὶ τίς ἀνεκδοτικὰς πληροφορίες πὺν ἔχει συγκεντρώσει ὁ κ. Μιχαλόπουλος τίς ἐκμεταλλέβεται κατὰ τρόπον ἄδικο καὶ επικίνδυνο. Γιὰ τοῦτο

οἱ ἄβρινοι κριτικοὶ ποὺ θὰ μεταχειρισθοῦν τὸ βιβλίον του πρέπει νὰ προσέξουν καὶ ν' ἀναθεωρήσουν πολλὰς γνώμες του.

Ὁ Σολωμὸς μένει ὁ βαθυστόχαστος ἀριστοτέχνης, ὁ μεγάλος Ποιητὴς ποὺ αἰσθάνεται καὶ διατυπώνει τὴ σκέψη του σὲ ἄφθαστους μουσικοὺς στίχους, ὑποβλητικοὺς καὶ ἀλησμόνητους, εἶναι ὁ ἀλαφρο-ήσκιωτος ποὺ βλέπει τὰ μάγια τῆς φαντασίας μέσα στὴ νύχτα τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας.

Ἀλαφροήσκιατε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί εἶδες;
Νύχτα γεμάτη θάβματα, νύχτα σπαρμένη μάγια.

Ἔτσι, ὅσοι μποροῦν νὰ ξανοίξουν, βλέπουν τὸ ποιητικὸν ἔργο τοῦ Σολωμοῦ γεμάτο θάβματα καὶ σπαρμένο μάγια, κι' ὡς φαίνεται ἀποσπασματικὸ καὶ χαῶδες σὰν τὸν ἀστρόφεγγον οὐρανὸ τῆς νύχτας.

Ἡ ποίηση τοῦ Σολωμοῦ ἔχει τὴ μαγικὴ δύναμη νὰ μᾶς φέρνει στὴν ὄνειρεμένη περιοχὴ τῆς θείας Τέχνης, ἐκεῖ ποὺ ἡ ζωὴ εἶναι ὠραιότερη καὶ πραγματικότερη, κ' ἔχει διαρκέστερη καὶ μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ τὴν ἄσκοπη καθημερινὴ ζωὴ.

(Ἀθήνα 25 Δεκέμβριον 1931)

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΜΑΡΙΕΤΤΑΣ ΜΙΝΩΤΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

(Στὸ ἀρχεῖο τοῦ Κόντε Διον. Ρώμα)

Πέρασι μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς Ἐκατονταετηρίδος δημοσίευσεν μίαν ἐπιτομὴ τῆς ἰδιαίτης ἐμπιστευτικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀρμιοτῆ Οὐάριτ πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Ἰονίου Γερουσίας κόντε Διονύσιο Ρώμα, στὴν Πειθαρχία καὶ Πρωΐα (2-11-30) καὶ στίς δυό).

Στὴν «Ἰόνιον Ἀνθολογίαν» δημοσιεύω τώρα σὲ μετάφραση — εἶναι γραμμένες ἰταλικά — ὁλόκληρες τίς ἐπιστολὰς, γιὰ τὴν ὁλοκληρὴν ἐνδιαφέροντες λεπτομέρειες τοὺς σχετικῶς μὲ τὴν τότε κατάστασιν στὰ Ἐφτάνησα καὶ τὴν προπαγάνδα ποὺ γινώταν, ἔχουν πρῶτον σημασίαν σήμερα, ποὺ μὴ ἑλληνικὴ μεγαλάνηρος τυραννιῖται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο γιὰ ν' ἀπαγορευθῇ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ἐλλητισμὸς τῆς.

Τὸ πὼς ἔπρεπε στὴν Ἐφτάνησον νὰ φυλάγονται οἱ Ριζοσπάστες καὶ νὰ ἐνεργοῦν κρυφὰ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δικούς των εἶναι γνωστά. Στὴ Δημόσια δὲμος Βιβλιοθήκη Ζακύνθου βρῶσονται δυὸ τετρασέλιδα φυλλάδια, ποὺ τὸ περιεχόμενό τους δείχνει, πὼς δὲν ἦταν μόνο ποὺ τοὺς πολεμοῦσαν ἐναντιούμενοι στὴν Ἐνωση, μὰ προσπαθοῦσαν καὶ νὰ τοὺς συκοφαντοῦν. Τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ φυλλάδια φέρνει τὸν

τίτλον: «Οἱ λεγόμενοι Ριζοσπάστες καὶ Σωτῆρες τοῦ τόπου». -- Ὁκτώβριον. 1856, Ζάκυνθος. — Ὑπογραφή δὲν ἔχει.

Σαυτὰ ἐκφράζονται παράπονα πὼς οἱ Ριζοσπάστες στείλαν στὴν Ἡπειρὸν ἄνδρες νὰ πολεμήσουν καὶ τοὺς ἄφησαν ὕστερα «σὰν τραγιά στὸ λειβάδι γυμνοὺς καὶ πενσιμένους, ἐνῶ εἶχε γίνῃ συνεισφορά γιὰ ψωμί καὶ φορέματα». Καὶ οἱ Ριζοσπάστες περπατοῦσαν «καλὰ φουσκωμένοι καὶ ντυμένοι, φωνάζοντας ὑπὲρ Πίστωσης καὶ Πατρίδος», πασχίζοντας μὲ κάθε ἀγυρτία νὰ τοὺς στείλῃ ὁ λαὸς εἰς Κορφοὺς γιὰ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ Ταμεῖον τὰ 50 στρογγυλά. Καὶ ἅμα τὸ ἰντερέσσο τὸ καλέσει δὲν ἔχουν καμμίαν συστολὴν νὰ φιλήσουν καὶ τὸ χέρι τοῦ Ἀρμιοτοῦ.

Γιὰ πιστοποίηση τῆς ἀλήθειας τῶν παραπάνω ὁ ἀνυπόγραφος συγγραφέας τοῦ φυλλαδίου παραθέτει τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν:

Μεσολόγγι 1854 Μαΐου 22.

Κύριε Καλλίνικε καὶ ἀποδέλοιποι,

Ἀπορῶ ἀφοῦ μᾶς ἐκάματε καὶ ἀναχωρήσαμε διὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα μέχρι τὴν σήμερον δὲν εἶδαμεν ἕνα ἀπὸ σᾶς νὰ φανῇ διὰ νὰ ἰδῇ καὶ τοῦτα τὰ κορμιά τὰ ζακυνθινὰ ζοῦναι ἢ ἀπόθναναι, πεννοῦν ἢ χορτάτοι εἶναι, γυμνοὶ ἢ ἐνδυμένοι εἶναι, ποδεμένοι ἢ ξυπόλυτοι. Ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου εἶδαμεν καὶ βλέπομεν εἰς σὲ σᾶς ὅλους, δὲν ὑπάρχει οὔτε χριστιανισμός, οὔτε χαρακτήρας. Νὰ τηρῶτε καλὰ ὅτι οὔτε τραγιά ἐμπαρκάρετε νὰ στείλετε εἰς τὰ λειβάδια, οὔτε γουρουνία, οὔτε ἀνθρώπους καλογεννημένους, ὅσων ἐσᾶς, ἀχαρακτήριστους, ἀσυνείδιστους, ἀχρίστianους. Δὲν ἐλάβετε τουλάχιστον συστολὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν σας νὰ μὴ στείλετε αὐτὰ τὰ ξεγερόλια διὰ τὰ κορμιά τὰ κατατρεγμένα: Ὁ μόνος Μπατέλης ἔδειξε χαρακτήρα, ἔδειξε ζῆλον, διατὶ ἐθυσίασε τὸ εἶναι του καὶ τὴν ζωὴν του καὶ ἂν ἤθελε ἔχει ζωοτροφίας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του δὲν ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ ποτέ. Ἀλλὰ σεῖς, ποῖα εἶναι ἡ θυσία ποὺ ἐκάματε σκυλιά; Ἀλλὰ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θέλει τὰ φινίρισμα ὅλα.

Θεόδωρος Καρρέρης
Δημ. Μπισμπάρδης
Διον. Κιούρκας
Σαράντης Κολλυβάς

Τὸ δεύτερον φυλλάδιον φέρει τὸν τίτλον: «Καὶ ἕτερον πολῦτιμον ἔγγραφο» καὶ εἶναι τυπωμένο ἐπίσης στὴ Ζάκυνθον. Αὐτὸ εἶναι μὴ ἀπάντησις τοῦ Καλλίνικου ποὺ σὲ μὴ σύντομῃ ἐπιστολῇ, προκαλοῦσε τοὺς ὀβριστες του, ν' ἀποκαλυφθοῦν καὶ νὰ μιλῶσιν. Σ' αὐτὸ περιέχονται ὅχι λιγότερες βρισιμαὶ γιὰ τοὺς Ριζοσπάστες, τοὺς νέους αὐτοὺς Ἀδὼν Κιζώτες, ποὺ λαφυραγοῦσαν τὰ ἐθνικὰ χορήγια τὰ ἀφιερωθέντα γιὰ τοὺς πάσχοντας ἀθλητὰς τῆς Ἡπείρου. Τὶ ἔγινεν ἄρα; ὁ ἐθνικὸς ἔσθρος 3,000 καὶ ἐπέκεινα ταλλήρων; Ἀκολουθοῦν πολλὰ ἀκόμη εἰς βάρος τῶν Ριζοσπαστῶν καὶ στὸ τέλος παρατίθεται μὴ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ ἱερέα Στυλιανοῦ Καραλῆ ποὺ θὰ δημοσιεύουμε στ' ἄλλο φύλλον.

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Οὐάριτ στὸ Δ. Ρώμα ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ἐπιστολὰς. Ἀπὸ αὐτὰς οἱ δυὸ εἶναι σύντομες καὶ περιέχουν τυπικὰς εὐχαριστίας τοῦ Ἀρμιοτῆ γιὰ τὴν δέχτικὴν νὰ παραμείνῃ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, τὸ ὑπόλοιπον τῆς πενταστίας τοῦ ἢ ἐκφράσεις χαροῦμενες γιὰ τὸ μὴ ἐξακολουθήσουν τὴν συνεργασίαν τοὺς χωρὶς παρεξηγήσεις. Οἱ τρεῖς ποὺ θὰ δημοσιεύω ἔχουν σπουδαῖον περιεχόμενον καὶ δείχνουν τὸ πὼς καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀριστοκρατὰς ποὺ αἰῶνες δολοφονοῦν τοὺς συνέδαν μὲ τὸ ἀριστοκρατικὸ ἐνετικὸ καθεστῶς, ὑπερίσχυσε ἡ φιλοπατρία καὶ πετώντας καὶ δόξας καὶ τιμὰς κηρύχθησαν κι' αὐτοὶ ἐναντίον τῆς Ἀγγλικῆς Δεσποτείας.

Ἀνάκτορο Κέρκυρα 14 Δεκεμβρίου 1851

Ἀγαπητέ μου Κόντε Ρώμα,

Ἐφτασεν ἡ στιγμή νὰ ἐνεργήσωμε ἐνωμένοι (1) καὶ ἀποφασιστικοὶ — ἂν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν στὴ Ζάκυνθο αὐτὰ τὰ δύο προσόντα.

Ἐκαμα μὲ πολλή μου δυσἀρέσκεια διὰ χρειάζοταν γιὰ νὰ ἐνθαρρύνω τὸ Κόμμα τῶν Συντηρητικῶν καὶ γιὰ ν' ἀποδείξω τοὺς ταραξίες καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐλευθερίας πῶς ἡ ὑπομονὴ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως ἐξητλήθηκε.

Ἡ Βασίλισσα δέχτηκε μὲ γενναίαν ἐμπιστοσύνη τίς προτάσεις ποὺ τίς ἔκαμα ἐκ μέρους τῶν Ἑλτανησίων ἐκείνων πρὸς θέλουν τὴν Ἀγγλικὴν Προστασίαν, μαζί μὲ τὴν πρόδο, τὴ βελτίωση καὶ τὴν ἐξασφάλιση τῆς εὐημερίας τῶν Νησιῶν. Ἐλαβα τὴ διαταγὴ τοῦ Συμβουλίου. Σκέπτομαι ν' ἀναγγείλω τὴ διάλυση τῆς παρούσης στίς 23. Ἡ τύχη τοῦ τόπου βρίσκεται στὰ ἴδια τοῦ τὰ χέρια. Ἀν θριαμβέψει ὁ Ριζοσπαστισμός, δὲν θὰ γίνῃ πιά λόγος γιὰ μεταρρυθμίσεις καὶ παραχωρήσεις ἐκ μέρους τοῦ Στέμματος. Θὰ προχωρήσω, ὅπως ἔκαμα ὡς τώρα, μὲ παρατάσεις, μὲ διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ μὲ τὴν ὑψηλὴν ἀστυνομίαν, μεταχειριζόμενος τὴν ἐξουσία ποὺ μοῦ παρέχει τὸ ἄρθρο τοῦ Συντάγματος, διὰ νὰ διατηρήσω νὰ δικαιώματα τῆς Μεγαλειότητός.

Ἀν πάλι μοῦ στείλει ὁ τόπος μιὰ Συνέλευση συντηρητικὴ, μᾶς ἀναμένει μιὰ περίοδος σὲ ἔργα ὠφέλημα καὶ λογικὰς μεταρρυθμίσεις, μιὰ ἐλευθερία μετρημένη. Χρειάζεται στὴ Ζάκυνθο μόνο λίγη καλὴ σκέψη καὶ σύμπνοια. Μπορῶ νὰ μιλήσω γιὰ τίς καλὰς διαθέσεις τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Ἀγ. Μαύρας.

Ἐχομε δὴ ἓνα κατάλογον ἀπὸ δέκα ἄτομα — τὰ καλύτερα τοῦ τόπου — τὰ ὁποῖα χωρὶς νὰ παρουσιαστοῦν ὡς ἐνωμένα στὴν ὑποψηφιότητα, θὰ ἀλληλοὑποστηρίξουν, θὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ κοινοῦ καὶ θὰ ὑποστηρίξουν ὡς ἰδική των τὴ διακήρυξη ποὺ σκέπτομαι νὰ δημοσιέψω στὸν τόπο μὲ τίς ἀπόψεις τῆς Μεγαλειότητός.

Ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν μοῦ δίνουν τίς καλύτερες ἐλπίδες. Δὲν θέλω νὰ πιστέψω πῶς τὸ μόνο νησί ποὺ θὰ φέρει θριαμβευτικὰ τοὺς Ριζοσπάστες θάναί ἢ πλούσια καὶ ἔξυπνη Ζάκυνθος (2).

Ζητῶ τὴν πρὸ ἐγκάρδια συνεργασία στὰ καλὰ ἔργα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν. Ἐνεργεῖτε ἀμέσως. Ἐλάτε σὲ συνεννόηση μὲ τὸ Κόμμα τοῦ Σολωμοῦ (3). Μὴν ξεχνᾶτε

(1) Στὸν Οὐάρδο εἶχε κάνει ἐντύπωση αὐτὴ ἡ διχόνοια ποὺ μᾶστιζε τὰ Ἐφτάνησα. Συχνὰ σὲ λόγους τοῦ στὴ Βουλὴ καὶ στὴ Γερουσία ἐκφραζόταν δημοσίᾳ γι' αὐτό. Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικο ἀφοῦ κάθε στιγμή τοῦδιναν τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν τους αὐτοὶ οἱ Ἐφτανήσιοι. Αὐτοὶ τοὺς προδίδαν, αὐτοὶ ἦσαν ἡ ἀφορμὴ τῆς τυραννίας τῶν φτωχῶν μας Νησιῶν. Λίγοι ἄνθρωποι ποὺ ἀπὸ δειλία νὰ μὴ ἀντιπαραταχτοῦν στὴ μεγαλοδύναμη Ἀγγλία, καὶ τὸ περισσότερο γιὰ νὰ μὴ στερηθοῦν τὸν ἀγγλικὸ πλοῦτο καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα. Τὴν πίσση τῶν πατριωτῶν τους πίσω ἀπὸ τίς πλάτες τῆς Προστασίας γινώρισαν βασιανιστικώτερη οἱ δύστηνοι Κεφαλληνῆτες. Ὁ ἑπαρχος Καροῦσος στάθηκε πραγματικὸς τύραννος. Ὁ Οὐάρδ δὲν μποροῦσε νὰ βρεῖ πιστότερο ἐχτελεστή τῆς κακίας του καὶ τοῦ μισελληνισμοῦ τοῦ ἀπὸ αὐτόν. Ὁ ἀτίθαστος χαραχτήρας τῶν Κεφαλλήνων ποὺ τοὺς ὠθοῦσε σὲ συχνὰς στάσεις καὶ ἀνταρσίες, παρῆσαν ἀφορμὴ στὸν Καροῦσο νὰ ἐκδηλώνει τὰ κακοῦργα του ἐνστικτα. Φυλακισμοί, ἐξορίες, διωγμοί, καθαιρέσεις λερέων, ἀπολύσεις ὑπαλλήλων καὶ μαστίγωμα ἀλύπητο.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Οὐάρδ ἦσαν σὰν μιὰ προφητεία. Ἡ Ζάκυνθος ἔδωσε λαμπρὸ παράδειγμα ἐλευτέρης σκέψης στὴ λοιπὴν Ἐφτάνησο. Ὁ Ριζοσπαστισμὸς ἐνθάρμυνε παρ' ὅλα τὰ πιστικὰ μέτρα ποὺ ἐξασκοῦσεν ὁ τότε ἑπαρχος Φ. Μερκάτης, ποὺ ἦταν μποροῦμε νὰ ποῦμε τὸ ὁμοίωμα τοῦ Καρούσου στὴν Κεφαλληνία. Τότε ἔγιναν βουλευτὲς ὁ Ἐρμάννος Λούντζης ὁ γνωστὸς συγγραφέας, καὶ ὁ Κωνστ. Λομβάρδος.

(3) Ὁ Οὐάρδος προσπαθοῦσε νὰ συνενώσει τὰ διάφορα κόμματα ὥστε στίς ἐκλογὰς νὰ πλειοψηφίσουν οἱ Κυβερνητικοί. Τότες ὁ Σολωμὸς ἦταν Πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Οἱ Μεταρρυθμιστὲς τὸν φθονοῦσαν καὶ τὸν κατεδίωκαν μὲ τρόπο γιὰτὶ ἦρθε στὴ Ζάκυνθο καὶ ἄρχισε νὰ δείχνει ξεχωριστὴ δράση στὴν προεκλογικὴ κίνηση. Ἐκαμε πολιτι-

πῶς ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιὰ γενναία συγχώρηση στὰ περασμένα, καὶ ἡ πῶς τωρινὴ ἔνωση πρέπει νὰ στηρίζεται σὲ μιὰ δίκαιη κατανομή τῆς ἐξουσίας στοὺς (4) ἀρχηγούς ὅλων τῶν Κομμάτων ποὺ συντείνουν στὴ Νίκη μας. Δὲν θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ προσωπικὰς ἀντιλήψεις διὰν πρόκειται γιὰ τὰ σπουδαιότερα συμφέροντα τοῦ τόπου Σας. Ἀν θέλετε ὅμως ἡ Ζάκυνθος νὰ διατηρήσει τὰ δικαιώματά της, νὰ γίνουν δεχτὰς οἱ ἀπαιτήσεις της, πρέπει ἡ ἐκδήλωση τῆς κοινῆς γνώμης νὰ εἶναι στὰ ὅρια τῆς λογικῆς ἐλευθερίας, τῆς προόδου καὶ τῆς τάξεως.

Πιστέψετε με, ἀγαπητέ μου Κόντε Ρώμα

πάντοτε εὐλικρινὴ φίλο καὶ δοῦλο.

H. WARD.

κοὺς συλλόγους, τραβήξε μὲ τὸ μέρος τοῦ πολὺν κόσμου. Ὁ λαός, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν φίλος τῆς Κυβερνήσεως τὸν ἀγαποῦσε διὰ τὴν ἀμέροληψίαν του.

(4) Ὁ Οὐάρδος εἶχε σκοπὸ νὰ διατηρήσει τὸ Σολωμὸ στὸ ὑψηλὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Γερουσίας καὶ μετὰ τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ σχέδιό του, νὰ συνενώσει τὰ δύο κόμματα.

ΔΙΟΝ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΕΡΓΩΤΗΝ

Ἀγαπητέ μοι φίλε,

Ληξούρι 7 8)βρίου 1879

Ὁ Ἀνδρέας Λασκαράτος ἐγεννήθη εἰς Κεφαλληνίαν τὴν 1 Μαΐου 1811. Ἐκαμε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς δικηγόρος, Ἐπὶ προστασίας ἐσύντρεξε δύο φορεῖς διὰ βουλευτῆς καὶ ἀπέτυχε.

Τὸ 1856 ἐδημοσίευσεν τὸ γνωστὸν αὐτοῦ σύγγραμμα «Μυστήρια τῆς Κεφαλονιάς» μελέτην κοινωνικο-θηρακευτικὴν. Εἰς αὐτὸ κτυπᾷ πολλὰς προλήψεις μὲ πολὺ θάρρος καὶ μὲ ὕψος τραχὺ καὶ ὑπερβολὴν εἰς τινὰ μέρη.

Ἀκολούθως ἀφορεσθεῖς διὰ τοῦτο ἔγραψε καὶ τὸ 1868 ἐδημοσίευσεν «Ἀπόκρισί μου στὸ Ἀφορεσμὸ». Ἐξέδιδε Ἐφημερίδα Οἰκογενειακὴν ὁ «Λύχνος» καὶ le mie sofferenze εἰς τὴν φυλακὴν Ἰταλιστὶ καὶ «ἡ Δίκη μου μὲ τὴ Σύνοδο».

Τὸ 1872 κατὰ προτροπὴν καὶ διὰ φροντίδος νέων τινῶν ὅχι ἐχθρῶν παντὸς σπουδαίου (μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ἐμοῦ) ἐδημοσιεύθησαν τὰ στιχορρηγμάτα τοῦ εἰς ὅποσόν ὀγκώδη τόμου.

Ὁ Λασκαράτος εἶναι ἐντιμὸς ἄνθρωπος καὶ εὐσυνείδητος καὶ ἔχει θάρρος ὅχι κοινὸν νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν.

Κατ' ἐμέ, ὡς ποιητῆς εἶναι ὁ καλλιτέρας σατυρικὸς τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ λόγῳ πνεύματος ἢ λεπτοῦ ἁλατος σατυρικοῦ καὶ λόγῳ συνειδήσεως.

Εἶναι φίλος τῆς ζωτανῆς ἢ λαλουμένης γλώσσης. Ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὕψος τῶν στίχων του πρὸ πάντων διακρίνονται διὰ τὴν ἄκραν φυσικότητα καὶ ἀπλότητα καὶ διὰ τοῦτο καὶ ποτὲ δὲν εἶναι ἢ μᾶλλον δὲν φαίνονται ἐπιμελημένα.

Ὁ εὐγνώμων φίλος σας

Π. Α. ΒΕΡΓΩΤΗΣ

Ἀπὸ τὴν Ἀλληλογραφίαν Δεβιάζη. — Ἐπιστολὴ ὑπ' ἀριθ. 674, Φάκελλ. 71. Θ. 1.

ΑΛ. ΒΕ-ΙΝΟΓΛΟΥ

Η ΦΥΓΗ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

(Ἡ ἴδια σκηνογραφία. Ἀπόγεμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας).

Σκηνή I. — Εἰκὼν Α'.

Κυρία Γκρόπιους, Νερουλία

(Ἡ κυρία Γκρόπιους γράφει στὸ τραπέζι. Εἶναι δακρυσμένη. Ταξιδιωτικὴ ἐνδυμασία. Φουστάνι καὶ ζακέττα χρώματος πράσινου σκούρου, σχεδὸν μαύρου. Μικρὸ καπέλλο, τοποθετημένον πολὺ ψηλά, μὲ βέλο. Κοντὰ τῆς ἡ Νερουλία, γονατισμένη στὸ πάτωμα, γεμίζει ἓνα μεγάλο ζαλαθένιο μπασούλο μὲ διάφορα ἀντικείμενα ποὺ ἔχει στιβαγμένα γύρω τῆς).

Νερουλία (δείχνοντας ἓνα ἐγχειρίδιον). — Κυρία, αὐτὸ εἶναι δικό σας;

Κυρία Γκρόπιους. — Ὁχι, Νερουλία.

Νερουλία. — Θὰ τ' ἀφίσω στὸ τραπέζι.

Κυρία Γκρόπιους. — Κάνε ὅ,τι θέλεις.

Νερουλία (παραιτηρῶντας τὴν κυρία Γκρόπιους). — Κλαῖτε, κυρία!

Κυρία Γκρόπιους (σκυπίζοντας τὰ μάτια τῆς μὲ τὸ μαντήλι τῆς).

— Ὁχι Νερουλία, εἶμαι στενοχωρημένη . . . Λυπᾶσαι ποὺ θὰ φύγω;

Νερουλία. — Θὰ ξαναρθῇτε!

Κυρία Γκρόπιους. — Ποτὲ, Νερουλία.

Νερουλία. — Γιατί;

Κυρία Γκρόπιους. — Ἔτσι θέλει ὁ Θεός . . . Ἐσὺ τί θὰ κάνης τώρα;

Νερουλία. — Θὰ ξαναγυρίσω σπίτι.

Κυρία Γκρόπιους. — Θὰ δουλέψης πάλι στὰ κτήματα τοῦ πατέρα σου;

Νερουλία. — Πρέπει εἶναι τὸ βίός αὐτό. Ἄν δὲν κάνωμε ἓνα μικρὸ κομπόδεμα . . .

Κυρία Γκρόπιους (μ' ἓνα μελαγχολικὸ χαμόγελο). — Πῶς θὰ μᾶς πάρῃ τὸ παλλικάρι, ἔ;

Νερουλία. — Κυρία!

Κυρία Γκρόπιους. — Τί θὰ κάνης ὅταν παντρευτῇς, Νερουλία;

Νερουλία. — Θὰ πάω στὸ σπίτι τοῦ κύρη μου . . .

Κυρία Γκρόπιους. — Θὰ τὸν ἀγαπᾷς;

Νερουλία. — Κυρία!

Κυρία Γκρόπιους. — Δὲ θὰ ἔχῃς ὄρεξη νὰ δῇς ἄλλον ἄνδρα;

Νερουλία. — Ὁχι, κυρία!

Κυρία Γκρόπιους. — Γιατί; Δὲν εἶναι ἀμάρτημα. Ἐγὼ ποῦ . . .

(Ἡ Νερουλία βάζει τὰ κλάμματα). Ἄ, ὦραϊα, τώρα ἄρχισες. ἔσὺ! (Διπλώνει τὸ γράμμα ποὺ ἔγραφε): Νερουλία . . .

Νερουλία, (κλαυθμηρίζοντας) — Ὅρίστε, κυρία;

Κυρία Γκρόπιους. — Θὰ μοῦ κάνης μιὰ χάρη; Ξέρεις ἐκεῖνο τὸν κύριο ποὺ ἦρθε σήμερα τὸ πρωῒ;

Νερουλία. — Τὸν Ἑγγλέζο;

Κυρία Γκρόπιους. — Ὁχι, τὸν Ρωμηό.

Νερουλία. — Ναί.

Κυρία Γκρόπιους. — Θὰ τοῦ δώσης αὐτὸ τὸ γράμμα (τῆς τὸ δίνει). Δὲν πρέπει ὅμως νὰ σὲ δῇ κανεὶς! (Ὁ Βάγνερ μπαίνει ἀπ' τὴν ἀριστερὴ πόρτα). Κρύψτο!

Σκηνή II

(Κυρία Γκρόπιους, Βάγνερ, (μιὰ στιγμὴ ἡ Νερουλία) Γεώργιος Σταῦρος)

Βάγνερ. — ὦ, ἀγαπητὴ φίλη, τί μαθαίνω! Θὰ φύγετε;

Κυρία Γκρόπιους. — Τώρα μόνον τὸ πληροφορηθήκατε;

Βάγνερ. — Κοιμώμουν. Ὁ Κόκρελ . . .

Κυρία Γκρόπιους. — Εἰσθε εὐτυχής!

Βάγνερ. — Ποῦ εἶναι ὁ Γκρόπιους;

Κυρία Γκρόπιους. — Στὸ Ναυαρίνο. Πῆγε νὰ δῇ ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ ἔχωμε τὴν κουρβέττα τοῦ Τζὼν Οὐέλλερ. Ὑποθέτω ὅμως πῶς σὲ λίγη ὥρα θὰ εἶναι πίσω. Ἐφυγε ἀπ' τὶς τρεῖς . . .

Βάγνερ. — Κι' οἱ κανονιέρες;

Κυρία Γκρόπιους. — Δὲν ἔχωμε καιρὸ νὰ περιμένωμε!

Βάγνερ. — Μὰ καλὰ, σεῖς φεύγετε. Ἡ ζωοφόρος;

Κυρία Γκρόπιους. — Κυρίως αὐτὴ φεύγει . . . Δὲν κάνετε καμμιά βόλτα στὸν περίβολο νὰ δῆτε;

Βάγνερ. — Ὁμολογῶ πῶς ὄχι.

Κυρία Γκρόπιους. — Ἐσεῖς φυσικὰ μένετε;

Βάγνερ. — Ἀπαραιτήτως. Περιμένω τὶς ὁδηγίες τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος . . .

Κυρία Γκρόπιους, (στὴ Νερουλία ποὺ παρακολουθεῖ τὴ συζήτηση). — Μπορεῖς νὰ πηγαῖν; Θαρδῆς μαζί μου ὡς τὸ Ναυαρίνο;

Νερουλία. — Μάλιστα, κυρία. (Βγαίνει).

Κυρία Γκρόπιους. — Δὲ φοβοῦστε;

Βάγνερ. — Τί;

Κυρία Γκρόπιους. — Τὴν αἰματοχυσία;

Βάγνερ. — Μπά!

Κυρία Γκρόπιους. — Ὡστόσο . . .

(Εἰσέρχεται ὁ Γεώργιος Σταῦρος ἀπ' τὴ βεράντα).

Βάγνερ. — Ἄ, ἀγαπητὴ κύριε Σταῦρε, τί γινήκατε; Δὲν μπόρεσα νὰ σᾶς δῶ ἀκόμα γιὰ νὰ σᾶς ἐκφράσω ὅλο τὸ θαυμασμό μου . . .

Γεώργιος Σταῦρος. — Γιατί;

Γεώργιος Σταῦρος. — Μὰ τί; Για ποῖον μὲ παίρνεις; Τί νομίζεις;

Κυρία Γκρόπιους (κλαίοντας). — Φοβοῦμαι!

Γεώργιος Σταῦρος. — Τί;

Κυρία Γκρόπιους. — Σὲ σπρώχνω στὸ θάνατο!

Γεώργιος Σταῦρος. — Ἐμένα;

Κυρία Γκρόπιους (κινώντας ἀπελπιστικά τὰ χέρια). — ὦ, δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ... Ἄφησε, δόσε μου μιὰ προθεσμία νὰ σκεφθῶ...

Γεώργιος Σταῦρος. — Τί νὰ σκεφθῇς; (Τὴν ἀφίνει). Ἄν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃς τὸν Γρόπιους;

Κυρία Γκρόπιους. — Ἄν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὲ καταστρέψω!

Γεώργιος Σταῦρος (ποὺ ἔχασε πιά τὴν ὑπομονή του). — Ἄ, μὰ ἐπὶ τέλους, νομίζω πὼς μὲ κοροϊδεύεις, πὼς δὲ σκέπτεσαι παρὰ...

Κυρία Γκρόπιους, (σπαρακτικά). — Δὲ βλέπεις λοιπὸν πὼς φοβοῦμαι, πὼς τρέμω γιὰ σένα!

Γεώργιος Σταῦρος, (ψυχρά). Για μένα! (Γελᾷ σαρκαστικά). Ἀλήθεια, θὰ εἶμαι πολὺ μονότονος μὲ τίς ἰδέες αὐτές! (Ἀπότομα) Θὰ ἦταν σκληρὸ νὰ σὲ ἀποσπᾶσω ἀπὸ τὰ θέλητρά ἐνὸς τόσο εὐθυμου κύκλου! Δὲ θέλω νὰ κάνῃς αὐτὴ τὴ θυσία γιὰ μένα...

Κυρία Γκρόπιους. — Γιῶργο!

Γεώργιος Σταῦρος. — Περιττό, Δὲν ἔχεις καμμιὰ υποχρέωση νὰ δικαιολογηθῇς. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀνάγκη δικαιολογίας εἶμαι ἐγὼ ποὺ τόλμησα νὰ σ' ἐνοχλήσω μὲ τίς ἀνιარές μου ἀπόψεις... Ἀλλὰ μείνε ἡσυχῇ! Τίς λίγες ὥρες ποὺ θὰ μείνω ἀκόμη ἐδῶ, δὲ θὰ σοῦ ἀποτείνω πιά τὸ λόγο. Κι' ὅταν φύγω θὰ εἶναι γιὰ πάντα, σὰ νὰ εἶχε περάσει ὁ θάνατος μεταξύ μας!

Κυρία Γκρόπιους, (σηκώνεται κινώντας τὰ χέρια ἀπελπιστικά, σπασμωδικά). — ὦ, εἶναι φοβερό! Ναί, τὸ ξέρω, πὼς εἶναι ἡ τελευταία φρὰ ποὺ σὲ βλέπω, ποὺ σοῦ μιλῶ, ἀλλὰ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξέρῃς...

Γεώργιος Σταῦρος. — Δὲ θέλω νὰ ξέρω, ἄφισέ με... (Ἀπομακρύνεται, βηματίζει νευρικά).

Κυρία Γκρόπιους. — Γιῶργο!

Γεώργιος Σταῦρος, (Στρεφόμενος). — Ἐ, λοιπόν;

Κυρία Γκρόπιους. — Ἐχεις λάθος, ἔχεις λάθος! Δὲν εἶμαι ἐκεῖνη ποὺ νομίζεις... (Τραυλίζοντας) Κι' αὐτὸ θὰ τὸ δῇς... Θ' ἀκούσῃς γρήγορα νέα ἀπὸ μένα! (Ἐχει πέσει σὲ μιὰ καρέκλα καὶ κλαίει)

(Στὴ βεράντα ἀνέβηκαν καὶ βηματίζουν ὁ Κόκρελ κι' ὁ Μπρένστεντ. Μιλοῦν ἀλλὰ οἱ λέξεις των ἀκούονται συγκεχυμέναι καὶ μόνο κάπου-κάπου ἓνα «ὦ! — Σοῦ εἶπα... — Γιατί; — Μπᾶ!» διακρίνονται).

Γεώργιος Σταῦρος, (στὴν Κυρία Γκρόπιους πλησιάζοντας). — Πρόσεχε! (Φαίνονται τώρα στὴ βεράντα : ἡ ὁ Φόστερ κι' ὁ Λέη).

Φόστερ (στὸ Λέη). — Πάλι μαζί;

Λέη. — Εἶναι σκανδαλώδες...

Μπρένστεντ. — Πόκερ;

Φόστερ. — Εὐχαρίστως (Στὸ Λέη) Παίζεις;

Λέη. — Ναί.

Κόκρελ. — Ἐδῶ στὴ βεράντα.

Λέη. — Νὰ φωνάξωμὲ τὸν Μανώλη νὰ μᾶς φέρῃ ἓνα τραπέζι...

Μπρένστεντ. — Δὲ βαρύνεσαι! Ἐλα δῶ... (Ὁ Μπρένστεντ κι' ὁ Φόστερ μπαίνουν στὸ σαλόνι καὶ βγάζουν ἓνα τραπέζι. Κάθονται καὶ παίζουν).

(Ἡ ἡμέρα καταβαίνει. Τὸ σαλόνι ἔχει γεμίσει σκιές. Ἀντιθέτως ἡ βεράντα εἶναι βουτηγμένη σ' ἓνα ἄσπρο φῶς ποὺ κάνει ζωερὴ τὴν ἀντίθεση. Ἡ κυρία Γκρόπιους εἶναι ἀκίνητη, κυρτωμένη, σὰ νὰ μαρμαρώθηκε. Ὁ Γεώργιος Σταῦρος ἐξακολουθεῖ νὰ βηματίζῃ).

Φόστερ, (μὲ πείσμα, μὲ μιὰ φωνὴ μισοσβησμένη, ἀπ' τὴν ἀπόσταση). — Δέκα, δέκα, δέκα!

Μπρένστεντ. — Μὲ συμπάθειο! (Δείχνει τὰ χαρτιά του).

Κόκρελ. — Φούλ!

Φόστερ. — Damn it!

(Ἡ κυρία Γκρόπιους σηκώνεται. Ὁ Γεώργιος Σταῦρος γυρίζει. Κυττάζονται. Νομίζει κανεὶς πὼς θὰ μιλήσουν. Ἀλλὰ ἐκεῖνη φεύγει, χωρὶς νὰ ἔχουν διακόψῃ τὴ σιωπή).

Φόστερ. — Εἴκοσι.

Κόκρελ. — Μπλόφα;

Φόστερ. — Εἶσαι ἐλεύθερος νὰ...

Μπρένστεντ. — Ὡστόσο...

Φόστερ. — Λοιπὸν μίλα! Ἀκολουθεῖς ἢ ὄχι;

Κόκρελ. — Ἄντε, μπρός! (Ρίχνει μιὰ φῖσα).

(Ὁ Γεώργιος Σταῦρος ἔχει καθῆσαι σὲ μιὰ καρέκλα. Εἶναι σὺν ἀποκατανωμένος. Ἐν τῷ μεταξύ ἀνεβαίνουν στὴ βεράντα ὁ Στάκελμπεργκ κι' ὁ Λίνκχ. Ἐνδυμασίαι ταξιδιωτικαί).

Λίνκχ. — Σὲ καλὸ σας! Πότε θὰ ἐτοιμασθῇτε;

Μπρένστεντ. — Ἐγὼ θὰ μείνω.

Λίνκχ, στὸν Κόκρελ. — Ἐσὺ;

(Ἀνεβαίνει ὁ Γκρόπιους. Ὁ Γεώργιος Σταῦρος κινεῖται. Εἶναι τώρα σχεδὸν σκοτεινὰ στὸ σαλόνι).

Γεώργιος Σταῦρος. — Κύριε Γκρόπιους!

(Ὁ Γκρόπιους μπαίνει στὸ σαλόνι)

ΣΚΗΝΗ IV

(Οἱ ἴδιοι, Γκρόπιους, μιὰ στιγμὴ Μανώλης, κυρία Γκρόπιους)

Γκρόπιους, (ψυχρά). — Ἄ, ἐσεῖς εἰσθε;

Γεώργιος Σταῦρος. — Σᾶς περιμένα!

Γκρόπιους.— Ἦμουν στὸ Ναυαρίνο. (Σχίζει ἓνα χαρτί). Σκοτείνιασε. (Φωνάζει). Τί ὥρα εἶναι, Φόστερ;

Φόστερ.— Ὅχιτὼ παρὰ τέταρτο.

Γεώργιος Σταῦρος.— Ὑποθέτω πὼς θὰ εἰσθε ἐλεύθερος γιὰ νὰ κανονίσωμε ἓνα λεπτὸ τὸ ζήτημα ποὺ ξέρετε;

Γκρόπιους.— Θὰ ξεκινήσωμε παρὰ τέταρτο. Ἐχουμε πέντε λεπτά. Ἀ, μιὰ στιγμὴ. Μανώλη, Μανώλη! (Εἰσέρχεται ὁ Μανώλης). Ὁ Βαρθώλος τοῦ Χάλερσταϊν εἶναι στὴ Φιγάλειο. Τρέξε πὲς του πὼς φεύγωμε ἀμέσως. Δὲν μπορούμε νὰ τὸν περιμένωμε!

Δίνκλ. (ἀπέξω, μισοσβησμένα).— Τσίπ!

Φόστερ.— Εἰκοσιπέντε!

Γκρόπιους, (στὸ Μανώλη).— Στάσου. Ἡ κυρία εἶναι ἔτοιμη;

Μανώλη.— Ἐτοιμή.

Γκρόπιους.— Νὰ τὴν εἰδοποιήσῃ; πὼς γύρισα. Πήγαινε! (Ὁ Μανώλης ἐξέρχεται. Ὁ Γκρόπιους στρέφεται πρὸς τὸ Γεώργιο Σταῦρο).— Λοιπὸν;

Γεώργιος Σταῦρος.— Θὰ γνωρίζετε ὅτι...

Γκρόπιους.— Τί ξέρετε;

Γεώργιος Σταῦρος.— Τί ἄλλο! Τὴν εὐθύτητά σας; ... Τώρα ἂς ἐρθωμε στὸ ζήτημα τῆς πληρωμῆς...

Γκρόπιους.— Εἰσθε ἐξουσιοδοτημένος ἀπ' τὸ Μαχμουτ Πασᾶ;

Γεώργιος Σταῦρος (πετώντας του ἓνα χαρτί).— Ὅρίστε!

Γκρόπιους.— Δὲ βλέπω, .. (Ἀνάβει ἓνα κερί, διαβάζει).

Φόστερ, (ἀπέξω, μισοσβησμένα).— Ἀνοίγω μὲ δέκα...

Δίνκλ.— Κι' ἐγώ... (Ἡ κυρία Γκρόπιους μπαίνει ἀπ' τὴ βεράντα, βιαστικά, ταραγμένη. Πλησιάζει τὸ Γεώργιο Σταῦρο).

Κυρία Γκρόπιους (σιγά).— Τῆς τὸ πῆρε!

Γεώργιος Σταῦρος.— Καλά. Ἀκουσε. Μήπως ἔφθασε κανένα ἀπόσπασμα ἀπ' τὸ Ριζόκαστρο;

Κυρία Γκρόπιους.— Ὅχι.

Γεώργιος Σταῦρος (ἀνήσυχος).— Περίεργο, ἀργοῦν πολὺ! (Ἡ κυρία Γκρόπιους βγαίνει).

Γκρόπιους (ρίχνοντας τὸ χαρτί στὸ τραπέζι).— 30.000!

Γεώργιος Σταῦρος.— Γιατί;

Γκρόπιους.— Ποῦ θέλετε νὰ βρῶ τὸ κολοσσαῖο αὐτὸ ποσό!

Γεώργιος Σταῦρος.— Αὐτὸ δὲ μ' ἐνδιαφέρει!

Γκρόπιους.— Ἐμένα ὅμως μ' ἐνδιαφέρει. Ὑπερβολικὰ μάλιστα. Δὲν ἔχω παρὰ 16.500 γρόσια...

Γεώργιος Σταῦρος.— Ἀκούστε, ἂν ἀρχίσωμε τὴ συζήτηση, οὔτε αὔριο δὲ θὰ τελειώσωμε! Τὸ ποσὸν ποὺ προσφέρετε εἶναι ἀστεῖο!

Μπρένστεντ (μισοσβησμένα).— J'honore mon carré...

Κόκρελ.— Σὲ προειδοποιῶ...

Γκρόπιους.— Ἀστεῖο; Ὅπως θέλετε, ἀλλὰ σημειώσατε πὼς κι' ἂν ἀκόμα ἤθελα νὰ σᾶς δώσω περισσότερα, δὲ θὰ μπορούσα, γιατί δὲν ἔχω τσεντέζιμο ἄλλο...

Γεώργιος Σταῦρος.— Μὰ καλά, νομίζετε πὼς μπορείτε νὰ κανονίσετε ὅπως σᾶς ἀρέσει τὴν τιμὴ;

Γκρόπιους.— Οἱ περιστάσεις εἶναι ἀνώμαλες. Ἐπωφελεῖται κανεὶς ὅπως μπορεῖ!

Γεώργιος Σταῦρος.— Τί κυνισμός! Μὰ φρονεῖτε, λοιπὸν, πὼς ἄλλος ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν περιστάσεων;

Γκρόπιους.— Ἐν προκειμένῳ δὲν βλέπω τὸν τρόπο!

Γεώργιος Σταῦρος.— Ἀκούστε. Θὰ σᾶς πῶ. Ἀφ' οὗ φθάσαμε εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἐκμυστηρεύσεων, δὲ θέλω νὰ εἰσθε ὁ μόνος νὰ κάνατε. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Μαχμουτ δὲ θ' ἀφίση τὴ ζωοφόρο...

Γκρόπιους; (εἰρωνικά).— Ἀλήθεια; Τότε ἂν βρίσκετε, ἂν ἔχετε τὴν βεβαιότητα... (Περιμένει μιὰν ἀπάντηση ποὺ δὲν ἔρχεται καὶ τὰ μπερδεύει. Ὡστόσο καταλήγει). Δὲν ἔχουμε καμμιά ὑποχρέωση νὰ δώσωμε τοῦ Μαχμουτ... (Ὁ Γεώργιος Σταῦρος ἐξακολουθεῖ νὰ σιωπᾷ κι' ὁ Γκρόπιους ἐκνευρίζεται, θυμώνει). Πάντως εἰστε περίεργος ἀντιπρόσωπος καὶ προστατεύετε τὰ συμφέροντα τοῦ Αὐθέντου σας κατὰ τρόπο πρωτότυπο!

Γεώργιος Σταῦρος, (γελώντας σιγά, συγκρατημένα).— Ἐν πρώτοις προστατεύω τὴν κληρονομιά ποὺ μᾶς ἄφισαν οἱ πρόγονοί μας καὶ ποὺ προσπαθεῖτε ν' ἀπεμπολήσετε! Μερικοὶ ἄλλοι κι' ἐγώ. Δὲ θάχετε βέβαια ἀκούσει πὼς κατὰ ἀνθρώποι... (Διακόπτεται, ἐξακολουθεῖ). Ὁ ταπεινὸς σας θεράπων γύρισε στὸν Κότυλο μόνο λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐκλαμπρότητά σας... Ἐρετε ἀπὸ ποῦ γύριζε; Ἀπ' τοῦ Μαχμουτ. Ὑπῆρξε σύμφωνος γιὰ νὰ...

Γκρόπιους (σαρκαστικά).— Φίλε μου, λυποῦμαι πολὺ ποὺ θὰ μεταιωθοῦν οἱ ἀξιέπαινες προσπάθειές σας. Ἡ ζωοφόρος θὰ λικνίζεται ἔπειτα ἀπὸ δυὸ ὥρες στὰ νερά τοῦ Ἰονίου, πάνω στὴ κορβέτα τοῦ Τζὼν Οὐέλλερ... Εἶναι ἤδη στὸ δρόμο τοῦ Ναυαρίνου. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε δὲ καὶ σὲ μένα νὰ φύγω... (Κινεῖται πρὸς τὴ δεξιὰ πόρτα).

Γεώργιος Σταῦρος, (ὀρμώντας πάνω του).— Ἀ, κλέφτες, κλέφτες, νομίζετε λοιπὸν...

Γκρόπιους, (ὀπισθοχωρώντας).— Μὴν προχωρήσῃς! (Βγάζει ἓνα πιστόλι).

Γεώργιος Σταῦρος, (παρασυρόμενος ἀπ' τὸ θυμὸ του, ἀπαλῶσας κάθε ψυχραιμία, προχωρώντας πάντοτε).— Κλέφτες, κλέφτες!

(Ὁ Γκρόπιους πυροβολεῖ. Αἰμόφυρτος ὁ Γεώργιος Σταῦρος παραπαίει, πέφτει. Οἱ ποκεριστὰ ἔντρομοι τρέχουν στὸ σαλόνι. Φωνές).

ΑΥΛΑΙΑ

(Στὸ προσεχὲς φύλλο τὸ τέλος).

ΔΙΑΦΟΡΑ

Η ΙΟΝΙΟΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

— Μόλις πού άρχισεν ή ώραία και ήρωϊκή προσπάθεια της Κύπρου για την άπελευθέρωσή της ή 'Ίόνιος 'Ανθολογία έστειλε την ακόλουθη έπιστολή στον ένταύθα πρεσβευτή της 'Αγγλίας.

Αθήνα 25—10—31.

Έξοχώτατε,

Η 'Ίόνιος 'Ανθολογία, θεωρούμενη σαν μιá συνέχεια της 'Ιονίου 'Ανθολογίας της Κερκύρας πού ιδρύθηκεν επί Προστασίας από τον Μουστοξύδη, και ως εκπρόσωπη της σύγχρονης έπτανησιακής διανοήσεως παρακαλεί την Υ. Ε. νά μεταβιβάσει στην 'Αγγλικήν Κυβέρνηση την πεποίθησή της πως ή χώρα εκείνη πού κατά τον Πόλεμο θυσίασε εκατομμύρια δλόκληρα από τά παιδιά της για την κατίσχυση των ώραίων ιδανικών και του δικαίου των μικρών λαών, δέν μπορεί νά μή συγκινηθεί από την άνιση μά και όμορφη αυτή πάλη των Κυπρίων, και νά καταστείλει βίαια την εκδήλωση των ευγενεστέρων αισθημάτων ενός λαού.

Η 'Ίόνιος 'Ανθολογία πού έχει μπροστά της τό παράδειγμα της 'Ενώσεως της 'Επτανήσου πιστεύει πως και τώρα ή 'Αγγλία δέν θά δειχτεί λιγώτερο γενναίοφρονη και φιλελεύθερη. Κι' άκριβώς γιατί βλέπει σαν σέ άναπαράσταση την άλλοτινη κατάσταση της πατρίδας της αισθάνεται περισσότερο από κάθε άλλον την έπιταχτική άνάγκη νά εκφράσει την άμέριστη συμπαθείά της στον Κυπριακόν Άγώνα.

Μ' έχτίμηση

Η Διευθύντρια

Μαριέττα Μινώτου

Ο ΦΩΣΚΟΛΟΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Στη «Σάντα Κρότσε» όπου είναι θαμμένοι οί μεγάλοι Ίταλοί, σέ μιá γωνιά, κάτω από μιá απλή πλάκα, πού τά γράμματα από τά πατήματα έχουν σχεδόν σβύσει, βρίσκονται λησμονημένα, 60 τώρα χρόνια, τά κόκκαλα ενός από τους μεγαλύτερους ποιητές του κόσμου—του Ούγου Φωσκόλου.

Φτωχό ζακυνθινόπουλο, ξενιτεύτηκε στην Ίταλία, την αγάπησε μ' ένθουσιασμό σά δεύτερη πατρίδα του, πολέμησε για την έλευθερία της, έξορίστηκε. Και ή Ίταλία, πού τη δόξασε, τον αποθέωσε και τον λάτρευσε. Παραμερίζοντας τη γενέτειρά του πού ζητούσε απ' την 'Αγγλία τά κόκκαλα του μεγάλου παιδιού της, τά πήρε αυτή και με μεγάλη πομπή τάθαψε στο Πάνθεο της, κοντά στους Μεγάλους της—κοντά στο Ντάντε, Μιχαήλ Άγγελο...

Όμοιογών πως σά βρίσκoμουν στην Ίταλία, προσκυνήτρια της ιστορίας της, της Τέχνης της, της όμορφιάς της, του πολιτισμού της, άποκαρδιώθηκα όταν έπειτα από πολύν κόπο κατάφερα νά βρω τό μέρος πού ήταν θαμμένος ό μεγάλος συμπολίτης μου.

Ούτε μνημείο, ούτε καν μιá προτομή! Μου δικαιολογήθηκαν πως από χρόνια μιá μεγάλη 'Επιτροπή φρόντιζε για τό μνημείο. Μά πέρασαν πολλά χρόνια από τότε. Ήδη στο τελευταίο ιστορικό Συνέδριο της Μοδένας άκούστηκαν φωνές διαμαρτυρίας για την έγκατάλειψη αυτή.

Δέν έχω παρά νά διαμαρτυρηθώ κι' εγώ εκ μέρους της ιδιαίτερης πα-

τρίδος μου Ζακύνθου, θέλω όμως μαζί νά ένpenθυμίσω, πως πριν από την Έκατονταετηρίδα άπεσταλμένοι των Ίταλικών έφημερίδων έγραψαν όχι κολακευτικά για τη Ζάκυνθο, για την κατάντια του Σπιτιού πού γεννήθηκε ό ποιητής—μ' όλο πού ήταν φυσικό, παλιό καθώς ήταν, νάναι έρειπωμένο. Στην Ίταλική Γερουσία άκούστηκαν τότε φωνές διαμαρτυρίας γι' αυτό. Άκούστηκαν μάλιστα και άπειλές—νά λάβει μέτρα ή έπίσημη Ίταλία για νά προστατευθούν τά ιερά ένθύμια του ποιητή, πού βρίσκονται στη Ζάκυνθο.

Λίγο άργότερα ή μικρή Ζάκυνθο έκαμε τό χρέος της. Τό έρειπωμένο σπίτι πού γεννήθηκεν ό ποιητής, έπρετίστηκε όσο καλύτερα μπορούσε. Με τη συμμετοχή του έπίσημου Κράτους γιόρτασε μεγαλόπρεπα την Έκατονταετηρίδα κι' έστησε την προτομή του ποιητή γινομένη απ' τό μεγαλύτερο Έλληνα γλύπτη. Στις έλληνοϊταλικές μάλιστα κείνες γιορτές—τι σύμπτωση!—οί δύο του πατρίδες αδελφώθηκαν, κι' άκούστηκαν τά πρώτα θερμά λόγια για μιá αδιάσειστη φιλία, πού θάπρεπε άλλωστε νά ύπήρχε πρò πολλού, στερεωμένη στα άμοιβαία αισθήματα δύο λαών, με ένδοξο παρελθόν, με την ίδια αντίληψη του πολιτισμού και της τέχνης.

Η Ίταλία όμως λησμόνησε τό δικό της χρέος και παραμέλησε τό μνημείο πού στέκε στο Ζακυνθινό ποιητή.

Δέ θέλουμε νά μιμηθούμε τους Ίταλούς δημοσιογράφους. Μήτε ζητάμε—όπως μās τό γράφουν στην άπελπισία τους πολλοί Φωσκολιστές φίλοι μας—νά μās έπιστρέψει ή Ίταλία τά κόκκαλα του μεγάλου συμπολίτου μας.

Ξέρω καλά πως στη χώρα πού φιλοξενείται λατρεύεται αληθινά. Από την μιá μεριά στην άλλη άπαγγέλλουν με συγκίνηση τους στίχους του.

Νά γιατί ένώνουμε και μεις τη φωνή μας με τις ιταλικές διαμαρτυρίες και άποτεινόμαστε στον ευγενικό Ίταλό Πρεσβευτή κ. Μπαστιανίνι για ν' αναλάβει την πρωτοβουλία για τό ώραίο έργο πού θάπρεπε από χρόνια νά είχε γίνει. Τελευταία στολίστηκε ή Ίταλία με αναρίθμητα μνημεία. Τώρα πού έχει πάρει τη φωτεινή κατεύθυνση της αναδημιουργίας δέν θάπρεπε νά ληλησμονηθεί ένας, πού άκριβώς την όνειρεύτηκε όπως όλοένα ξεελίσσεται.

ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΜΙΝΩΤΟΥ

— Η «Λατινική Άκαδημία» ώρισεν αντιπρόσωπό της στην Ίταλία τον κ. Βοδρέρο και στην Ελλάδα τον κ. Μιχ. Αργυρόπουλο.

— Τό «Έθνικό Θέατρο» θά κάμει έναρξη τον Φεβρουάριο. Θά παιχθεί κι' ό «Ποπολάρος» του κ. Ξερόπουλου, από τον όποιο έχει δημοσιευθεί μιá σκηνη στην «Ίόνιο Άνθολογία».

— Στον «Παρασσό» γίνηκε διάλεξη του Γρ. Ξερόπουλου, για τον Παλαμά με άπαγγελίες της Κας Τερέντισιο.

— Στην «Αρχαιολογικήν Έταιρείαν» έδωσε διάλεξη ό κ. Τέλλος Άγρας για τό Χριστομάνο.

— Στο Ίταλικό Ίνστιτούτο Αθηνών ό καθηγ. Γ. Μόρο, Τρίτη και Παρασκευή δίνει σειρά μαθημάτων για την Ίταλική ποίηση από την εποχή του Ντάντε ως τον Τζιοβάννι Πάσκολι.

— Πολυμελής Έπιτροπή από τους επιφανέστερους Έπτανήσιους συνήλθε στο σπίτι του κ. Θεόδωρου Βελιανίτη για την ίδρυση Έπτανησιακών Χρονικών.

— Καλλιτεχνικό γεγονός για την πρωτεύουσα ήταν ή άφιξη του άξιου Ίταλικού μελοδραματικού θιάσου, πού άπαρτιζόταν από κορυφαίους καλλιτέχνες. — Ο κ. Α. Άνδράκης— με τον όποιον συμφωνούμεν απόλυτα—στη στήλη «La soirée Athenienne» του «Messager d' Athènes» έδιδε καθημερινώς τις κρίσεις του για την εκτέλεση των έργων πού παίχθηκαν. Στην Ίταλία, και σ' αυτήν ακόμη την Ρώμη άραιότατα βρίσκει κανείς τέτοιους άρτια καταρτισμένους θιάσους,

— Μᾶς γράφει ὁ ξακουσμένος Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφέας τῆς μοντέρνας βιογραφίας τοῦ Φώσκολου, Βαλεντίνου Πίκκολι, ὅτι πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῇ σύντομα τὴν Ἑλλάδα.

— Στοὺς φιλότεχνους καὶ βιβλιόφιλους, καὶ γενικὰ σ' ὅλο τὸ διανοούμενο κόσμο, προξένησε βαθειὰ συγκίνηση ἡ καταστροφή τῆς Sala Sixtina τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Ἐξωριστὰ λυπήθηκεν ἀπὸ τὴν εἴδηση ἡ Διευθύντρια τῆς «Ίονίου Ἀνθολογίας» ἡ ὁποία στὸ πρὸ πενταετίας ταξίδι της στὴν Ἰταλία εἶχε μελετήσει ἐκεῖ μέσα γι' ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα καὶ κρατοῦσε εὐγνώμονα ἀνάμνηση στὴ Διεύθυνση πὺν μὲ τὴν εὐγένεια προθυμοποιήθηκε νὰ τὴν βοηθήσει.

— Γύρισε ἀπὸ τὴ Ρουμανία στὴν Ἀθήνα ὁ ποιητὴς Μαρίνος Σιγοῦρος, διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

— Στις 17 Δεκ. στὸ θέατρο «Ὀλύμπια» τὸ νέο Προεδρεῖο τοῦ Συλλόγου Ζακυνθίων διοργάνωσε μουσικοφιλολογικὴν ἐσπερίδα ὅπου μίλησε καὶ ὁ Καίροφύλας γιὰ τὸν Ἅγιο Διονύσιο.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗ. — Ἑλληνικὰ Ταξίδια, τόμοι 2. (ἐκδότης Γ. Ν. Σιδέρης. Ἀθήνα. 1931).

Ὁ Κώστας Πασαγιάνης εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους πὺν ξέροντι νὰ γράφουν τὴ δημοτικὴ σήμερα, γιατί πρέπει νὰ μὴ λησμονοῦμε πὺς ἡ τωρινὴ γενεὰ τῶν λογογράφων δὲν ξέρει τὴ δημοτικὴ. Οἱ νέοι γράφουν μὲ γλῶσσαν ἀκατάστατη καὶ ἀκανόνιστη. Ἡ πεζογραφία τοῦ Χρηστομάνου, τοῦ Κρυστάλλη, τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Χατζοπούλου καὶ τοῦ Πασαγιάνη δὲν βρῆκε ὁπαδούς.

Τὰ Ἑλληνικὰ Ταξίδια τοῦ Πασαγιάνη πὺν κυκλοφοροῦν τώρα εἶναι γραμμένα σὴν ὁλοζώντανη γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Σὲ κάθε σελίδα σὲ σταματᾷται κάποια φωτεινὴ εἰκόνα, κάποια δροσερὴ φράση, κάποια δυνατὴ περιγραφή. «Τὸ φῶς, ἡ γραμμή, τὸ χρῶμα, ἀρμονικὰ τετρασμένα μέσα σὲ μιὰ γαλάζιαν αἴθλη ξαστεριά». Αὐτὴ ἡ φράση πὺν βρίσκεται σὴν ἀρχὴ τοῦ προλόγου, εἶναι ὁ καλῆτερος χαρακτηρισμὸς γιὰ τὸ στρωτὸ καὶ ἀκόπιαστο ὕφος τοῦ Κώστα Πασαγιάνη.

Ἡ Ἀιτική, ἡ Ρούμελη, ἡ Ἡπειρος, τὰ Ἐφτάνησα εἶναι ζωγραφισμένα μὲ πορρὲς ἔντονες γραμμὲς.

Σὲ χαριτωμένα στιγμιότυπα μᾶς δίνει τ' ἀνθοστόλιστα ζακυνθινὰ τοπεῖα: τὸ Ψήλωμα, τὴν Πόχαλη, τοῦ Στράνη πὺν ὁ Ποιητὴς μας ἔγραψε τὸν Ἑθνικὸν Ὑμνον ἐνῶ ἀντιλαλοῦσαν ξάγναντα τὰ κανόνια πὺν χτυποῦσαν τὸ πολιορκημένον Μεσολόγγι.

Ἀνάμεσα σὰ τόσα βιβλία τοῦ τελευταίου καιροῦ πὺν δὲν ἀξίζουν τὸν κόπον οὔτε νὰ κόψει κανεὶς τίς σελίδες των, τὰ Ἑλληνικὰ Ταξίδια τοῦ Πασαγιάνη διαβάζονται μὲ ἀληθινὴν εὐχαρίστηση.

μ. σ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

— Πέτρου Σπανδωνίδη (καθηγητοῦ): «Ἡ διδασκαλία τῶν νέων ἑλληνικῶν». — Θεσσαλονίκη, 1931. δρχ. 20.

— Μ. Μαλακάση: «Ἀντίφωνα» ποιητικὴ συλλογὴ μὲ πορτραῖτο τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸν Β. Φωτιάδη. — Ἀθήνα 1931, «Φλάμια» δρχ. 30.

— Ἡβη Κούγια (Μελισσάνθη): «Προφητεῖες» ποιητικὴ συλλογὴ, Ἀθήνα 1931.

— Ἄγι Θέρου: «Ξένα τραγούδια», β'. ἔκδοση μὲ προσθήκες. — Ἀθήνα 1931, ἔκδοση Πυρσοῦ, δρχ. 20.

— Α. Μ. Ἀνδρεάδη (ἀκαδημαϊκοῦ): «Ὁ Λαμαρτὴν εἰς τὸ Αἶξ». — Ἀνατύπωση ἀπὸ τὴ «Νέα Ἑστία», 1931.

— Ε. Π. Φωτιάδη: «Παῦλος Καρολίδης», ἀνατύπωση ἀπὸ τὸν 4ο τόμο (1931) τῶν Ἑλληνικῶν.

— Ε. Π. Φωτιάδη: «Περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια» (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν 4ο τόμο τῶν Ἑλληνικῶν).

— Βασίλη Κουζοπούλου: «Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου». — Κριτικὴ μελέτη, Ἀθήνα, 1930, δρχ. 5.

— Α. Ἐμπειρίκου-Κουμουνδούρου: «Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κωστή Παλαμᾶ», μετάφραση ἀπὸ τὸ γαλλικὸ κείμενον Λεάνδρου Κ. Παλαμᾶ, Ἀθήνα, 1931, δρχ. 5.

— Leandros K. Palamas: «A study on the palm-tree of Kostas Palamas». — Athens 1931, dr. 5.

— Λεάνδρου Παλαμᾶ: «Ἡ Φοινικιά», ἀναλυτικὸ σημεῖωμα. — Ἀθήνα-1931, δρχ. 5.

— Ὁ ποιητὴς Γιάννης Κλ. Ζερβός: ἄρθρα Κατσίμπαλη, Roussel, Βάρναλη, Ἄγρα κτλ. — Ἀθήνα 1930.

— Ἰον Σλάβιτς: «Ὁ παπᾶ-πολυλογᾶς καὶ ἄλλα διηγήματα». — Μετάφραση μὲ εἰσαγωγικὴ μελέτη Β. Κουζόπουλου. — Ἀθήνα 1930, ἐκδότης Ράλλης, δρχ. 30.

— Δημ. Μάργαρη: «Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν περιοδικῶν». — «Εὐτέρπη». — Ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ «Ἡμερολόγιο τῆς Μεγ. Ἑλλάδος» 1932.

— Γ. Θ. Βαφοπούλου: «Τὰ ῥόδα τῆς Μυρτάλης». — Ποιητικὴ συλλογὴ Θεσσαλονίκη 1931, δρχ. 25.

— Μελὴ Νικολαΐδη: «Ὁ ἄνθρωπος πὺν ἐπούλησε τὴ γυναῖκα του» Ἀθήνα, 1931.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

— Στὴν «Ἑστία» (16 Δεκεμβ.): «Ὁ ἱατρὸς Καποδίστριας» τοῦ Δ. Γατόπουλου. 20 Δεκ. «Ὁ ὑπουργὸς Καποδίστριας», 27 Δεκεμ. «Ὁ πληρεξούσιος Καποδίστριας».

— Στὴν ἴδια ἐφημερίδα γράφει ὁ Σκύπης γιὰ τὸ βραβεῖο Γκονκούρ.

— Στὴν «Ἑβδομάδα» (28 Νοεμβ.) συνέντευξη μὲ τὸν Ἄλκη Θρύλου.

— Στὴν «Ἑβδομάδα» (28 Νοεμβ.) συνέντευξη μὲ τὸν Ἄλκη Θρύλου. — Ποιήματα Τσιριμώκου Παλαμᾶ. — Ἀπὸ τὴν «Ἑρευνα» «Γιὰ τὰ λογοτεχνικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ βραβεῖα τοῦ Κράτους» σημειώνουμε τίς γνώμες τοῦ Βλαχογιάννη καὶ Μαλακάση. — Στὸ ἴδιο τεῦχος ὁ κ. Παράσχος κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ Μιχαλοπούλου γιὰ τὸ Σολωμό. — Στὸ τεῦχος 1—15 Δεκεμβρ., ὁ κ. Ξενόπουλος ὡς ἐπίλογον τοῦ μυθιστορηματοῦ του «Τὸ Φάντασμα» βάζει τίς ἱστορικὰς πηγὰς πὺν βασίστηκε. — Στις 15 Σεπτ.: — Ἐνα γράμμα

του Κωστή Παλαμά στον κ. Σεφεριάδη για την τελευταία του συλλογή «*Η Στροφή*».

— Στην «*Κέρκυρα*» (Κερκύρας) διαβάζουμε πώς ο Φιλεκπαιδευτικός όμιλος βοήθη τον τάφο του 'Ιουλίου Τυπάλδου στο Νεκροταφείο, τον οποίο και θά έξωραΐσει, τοποθετώντας πλάκα.

— Λαβαίνουμε τακτικά τὰ «*Εκδρομικά*» και τὸ «*Ρόδο*» (Ζακύνθου) που ὁ Διευθυντής του πρωτοστάτησε στὸ ἐκεῖ λαϊκὸ μνημόσυνο τῶν θυμάτων τῆς Κύπρου.

— Γιά τὴν μαρτυρικὴ «*Κύπρο*» ἔγραψαν καὶ οἱ ἄλλες ἐφημερίδες τῆς Ζακύνθου ὡς «*Επτανησιακὴ Ἥχώ*», «*Ἀνατολή*» κτλ.

— Ξαναβγῆκε στὴ Ζάκυνθο ἡ ἐφημερίς «*Μέλισσα*».

— Στην «*Πρωΐα*» (20 Δεκ.) «*Ἰωάννης Καποδίστριας καὶ Ἰωάννης Δομπόλης*». — Τὸ «*Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον*» τοῦ κ. Μεσολωρᾶ. — Στις 29 Νοεμβ. «*Δίκες λογογραφικῆς — Σύγγι ἀνθρωπινῆς*» τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη. — Ἐπίσης τοῦ Δημαρᾶ «*Μερικοὶ Νέοι*».

— Στὸ Χριστουγεννιάτικο τῆς «*Ἑστίας*» ἀφιερωμένο στὸν κ. Παπανδρέου, «*Μία ἀκόμη ἱστορικὴ εἰκὼν τῆς Ζακύνθου*» τοῦ Γ. Σωτηρίου, «*Πῶς ἐνεπνεύσθη ὁ Σέλλεϋ τὴν Ἑλλάδα του*» τοῦ Κ. Καιροφύλα καὶ πολλὴ ἄλλη λογοτεχνικὴ ὕλη. — Στὸ τεῦχος αὐτὸ ὁ κ. Παπανδρέου, ὡς συμπεράσματά του ἀπὸ τίς διάφορες γνώμες ποὺ διατυπώθηκαν γιὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν λογοτεχνικῶν βραβείων, ἀνακοινεῖ τὸν τρόπο, ποὺ τελικὰ ἀποφάσισε, τῆς ἀπονομῆς ποὺ πλησιάζει μὲ τὴ γνώμη τοῦ κ. Δημητριάδη.

— Στὴ «*Φωνὴ τοῦ βιβλίου*» διαβάζουμε ἡ «*Ἱστορία τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι σήμερα*» τοῦ Ἰωάν. Ζερβοῦ.

— Στὸν «*Κήρυκα*» (Χανίων, 7 Ὀκτ.). «*Ἡ Ζάκυνθος καὶ ἡ βιβλιοθήκη Δε Βιάζη*» τοῦ Ν. Β. Τωμαδάκη.

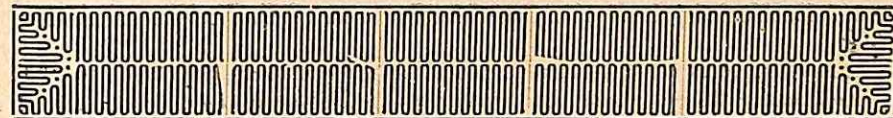
— Πλούσια σὲ λογοτεχνικὴ ὕλη τὰ Χριστουγεννιάτικα τῶν ἐφημερίδων. Τὰ περισσότερα μάλιστα εἶχαν ἀληθινὰ ἀριστουργήματα.

— Λάβαμε τὰ «*Παναιγύπτια*» Ἀλεξανδρείας, ἐξελιγμένα πιά σὲ σοβαρὸ καὶ ἐπιστημονικὸ περιοδικό. Σημειώνουμε τὸ ἔργο τοῦ Ἀθ. Πολίτη: «*Ἡ Τουρκο-Αἰγυπτιακὴ σύρραξις ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἑλληνικὰ ἔγγραφα*».

— Στην «*Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη*» (Αὐγουστος) «*Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς ὡς ἄνθρωπος*» τοῦ κ. Κ. Καιροφύλα. Νέα ποιήματα τοῦ Καβάφη.

— Οἱ «*Μοῦσες*» (Ζακύνθου) τοῦ κ. Α. Ζώη μῆκαν στὸν 46^ο χρόνον τῆς ἐκδόσεως των. Σκεφθῆτε 46 χρόνια Συγχαρητήρια.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ε' ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Ε ΤΟΜΟΥ

ΤΕΥΧΗ 45 — 56 (1931)

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

- Γ. Γεωργακόπουλος : Ζάκυνθος σ. 3.
 Μ. Μαλακάσης : Ξυπνημένος σ. 9.
 Μάρκ. Τσιριμώκος : Στερνὴ ζωὴ σ. 9. «*Σιγαλιὰ τῆς θάλασσας*» (Γκαΐτε) σ. 70.
 Κ. Γ. Καρυωτάκης : Φουτουρισμός σ. 10.
 Μιχ. Ἀργυρόπουλος : Ταξίδι σ. 10. Στὸ κοιμητήρι τῆς ἀγάπης. — Τὸ σπασμένο ποτήρι σ. 107. — Ξεθρονισμένος Βασιλεὺς σ. 192.
 F. D. Simone Brouwer : Alla grecia di Eleftherios Venizelos σ. 11.
 Θεοδ. Βρίκου : Ἀθήνα (μετάφρ. Σκιαδαρέση) σ. 11. Inviato al poeta Mavilis (μετάφρ. Παλαμά) σ. 108.
 Μαρίνου Σιγούρου : Ἡ ζητιάνη (νορβηγικὸ τραγοῦδι) σ. 14.
 Μιχ. Δαμιράλης : Ἀνία σ. 15.
 Μιχ. Γ. Πετρίδης : Μοχθηρὸ σ. 15. — Τὸ κενό. — Τὰ χερὰκια σου. — Στ' ὄνειρό μου σ. 109.
 Ε. Π. Φωτιάδης : Ἀπόδοση Πλάτωνος σ. 24.
 Ἐπτανησίας : μετάφρ. Ὁράτιου σ. 70.
 Ἀγγελος Σικελιανός : Ἐωσφόρου σ. 70.
 Αἰμιλίας Στ. Δάφνη : Πριμαβέρα σ. 71.
 Δημ. Φραγκόπουλος : Στὸν πατέρα μου σ. 72, λησμονημένοι στίχοι σ. 151.
 Ρίτα Μπούμη : Εἴδωλο σάρκινο σ. 72, Σάββας πόθε 155, Ριμπάντο 191.
 Θεοφ. Βορέας : Ὁ Ποιητὴς (μετάφρ. Σίλλερ) σ. 73.
 Ἀναστ. Σκιαδαρέση : Ταγὸρ (μετάφρ.) σ. 74, Ζὰν Μωρεὰς (Σταφὸς) Χάινε (ἰντερμέτζο) σ. 110, Ταγὸρ σ. 160, 193.
 Σωτήρης Σκίπης : Στὸν Καρυωτάκη 101.
 Λίλα Καρακάλου : Θᾶναι βράδυ σ. 108.
 Ἀγλ. Κορμιζάκη : Κρητικὰ δημοτικὰ τραγοῦδια σ. 161.
 Μαρία Ζάμπα : Γύρω μου σ. 162.
 Μίμης Λιμπεράκης : Στὴν Κα Ἀσπασία Χαλκοκονδύλη, Γέννημα Μανρομι-χάλη σ. 162.
 Ν. Καρθαῖος : Τὸ τελευταῖο ταξίδι τοῦ τραγοῦ σ. 192—193.
 Γ. Ἀννινος : Ἐλεγεία σ. 194.
 Στέφανος Δάφνης : Ἡρὸς ἕνα ποιεῖ σ. 191.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

- Ἀγγ. Σημηριώτης : Ἐνα ξύπνημα 19—24, 65—69.
 Γιάννη Βλαχογιάννη : Κλέφταροι σ. 102—106.
 Ντόλη Νίτσα : Γυναῖκες ποὺ περάσανε μιὰν ὥρα ἀπ' τὴ ζωὴ μου σ. 152—155.

ΘΕΑΤΡΟ

- Ἀλ. Βεϊνόγλου : Ἡ «*Φυγὴ*» (δραῆμα) σ. 31—36, 76—83, 114—120, 163—168, 206—213.

ΜΕΛΕΤΕΣ Μαριέττας Μινώτου: Σενιέ—Κοανύ (ἀπ' τὸ Ρωμαντισμὸν) σ. 4—8.
Γ. Λαμπελέτ: Ἡ γνησιότης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ σ. 1—3.
Γιῶργος Βαλταδῶρος: Paul gauguin σ. 16—18.
Μ' Φιλήντα: Ἀναλογία (γλωσσολογικά) σ. 25—26.
Ν. Β. Γωμαδάκη: Λαογραφικά ἐπίθετα τῆς θεοτόκου σ. 27—30.
Διον. Σωμερίτη: Ἑθνικαὶ ὑπηρεσίαι δύο ἐπιφανῶν γυναικῶν σ. 111—113.
Ἀνδρέα Μιραμπέλ: Ἑμερικὲς σκέψεις γιὰ τὴ κριτικὴ στὴ σημερινή γαλλικὴ λογοτεχνία σ. 186—190.

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Λ. Χ. Ζῶης: Ἀναστάσιος Πολίτης (κληρικὸς καὶ πατριώτης) σ. 37—39.
Κ. Καιροφύλας: Δημήτριος Νομικὸς καὶ τοῦρκος πειρατής σ. 39—40. Ἱστορικὲς σελίδες Ζακύνθου ἀπὸ ἐπίσημα ἔγγραφα (1499—1586) 84—87, 123—126, 169—172, 195—196.
Διον. Παπαγιαννόπουλος: Bibliographie Ioniennne. (προσθήκαι) σ. 40—41, 129—130, 173—174. Ἐπιστολαὶ τοῦ Λασκαράτου ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ Δεβιάξη σ. 127—128, 174, 205.
Δημ. Μάργαρης: Ἀγγελος Καντούνης.—Ἐνας ξακυνθινὸς σατυρικὸς σ. 57—64.
Νικ. Γ. Σταματέλου: Ἡ πρωτομαγιά ἐν Αὐσκάδι σ. 75.
Εἰρήνης Δενδρινού: Ὁ Γεώργιος Καλοσγοῦρος καὶ τὸ Λογοτεχνικὸ του ἔργο σ. 97—101, 156—160, 181—185.
Α. Ι. Ζώντου: Ὁ Θεόδ. Δεληγιάννης γιὰ τοὺς Ἑπτανήσιους σ. 171—172.
Σ. Θ. Λάσκαρι: Τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια σ. 145—151.

Μαρίνου Σιγούρου: Γύρω στὸ Σολωμό σ. 197—202.

Μαριέττας Μινώτου: Ἀνέκδοτο ὕλικὸν γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Ἑπτανήσου, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Δ. Ρώμα σ. 202—205. Φώσκολος 214.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ Ρήγας Γκόλφης: Ὁ ποιητὴς Πᾶνος Ταγκόπουλος σ. 92—93.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ Ντόλης Νίκβας: 136—137.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ Σπύρος Μινώτος: Ἱστορία τῆς «Ἑλλην. Δημ. Οἰκονομίας» Α. Ἀνδριάδου. σελ. 47—51.

Μ. Βάλας: «Κι' ἡ ἱστορία αὐτὲς τελείωσαν ἔτσι» Ντ. Νίκβα. σ. 93—94.

Τέλλος Ἀγρας: «Λυρικά χρώματα» Ρήγα Γκόλφη σ. 137—138, «Τὰ Μάγια» Σύλβιου σ. 178—179.

Βελ. Φρέρης: «Τραγούδια τῆς μοναξιάς» Διαλεχτὴς Ζευγολῆς σ. 139—140.

Μαρίνος Σιγούρος: «Ἑλληνικά Ταξίδια», Κ. Παπαγιάνη 216.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ 62, 88—89, 179—180, 216.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ Κ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ 52—55, 89—90, 141—142, 180, 217.

Γνωμὰ γιὰ τὸ Φώσκολο Β. Croce 83, Α. Meillet 113. Γνωμικά σ. 120.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ Διευθ.: Τὰ λογοτεχ. βραβεῖα τοῦ Κράτους.—Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο σ. 41—43.—Διάφορα σ. 44—46, 88, 134—136, 175.

Σπύρου Μινώτου: Ὁ νέος Ἀκαδημαϊκὸς (Γρ. Ξενοπούλου) σ. 43—44.—Ἡ Ἱταλικὴ ἑβδομάς τοῦ Ζαπτείου σ. 88—89.

Μαριέττας Μινώτου: Il mondo classico.—Ρωσία-Γαλλία σ. 46—47.—Ἡ σημερινὴ πνευματικὴ Ἱταλία. Συνέντευξη με τὸν Τσαρλάντινι σ. 89—92.—Ξένη Φιλολογία (Ρουμανία) σ. 132—133. Ἱταλία (θέατρο) σ. 133—134.—«Ὁ Ὀπλισμένος Ἀριελ» σ. 176—178.—Ἡ Ἰόνιος Ἀνθολογία γιὰ τὴν Κύπρο σ. 214.

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

Ἡ πρώτη

Ἀγγλικὴ Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία ΠΥΡΟΣ

Ἐργαζομένη ἀπὸ τοῦ 1720 με Κεφάλαια ἰδικά της

Λίρας 18.000.000.

Πράκτωρ ἐν Ζακύνθῳ Δ. Β. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρχ. 1.205.000.000.—
Καταθέσεις (τῇ 30ῃ Ἰουνίου 1931) 7.530.000.000.—

Κεντρικὸν Κατάστημα ἐν Ἀθήναις
ὑποκαταστήματα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα
Πρακτορεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ: 51 Maiden Lane
Γραφεῖον ἐν Σικάγῳ: 33 S. Clark Street
Ἀνταποκρίται εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντος ὁρων. Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα με λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως με τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

Κεφάλαια ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.500.000.—

ΤΑ ΛΕΥΚΑ ΔΟΝΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ

Τὰ κιτρινισμένα καὶ χαλασμένα δόντια δὲν συμβάλλουν εἰς τὴν ὑγίαν, ἀλλὰ οὐτε καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν.

Ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς καταστάσεως ὀφείλεται εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ στόματος μικρόβια. Ἡ Κολυνὸς ταχέως ἐξολοθρεύει αὐτά.

Μεταχειρισθῆτε πρωὶ καὶ βράδυ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὴν Κολυνὸς θέτοντες ἓνα ἑκατοστόμετρον ἐπὶ ξηρὰς ψήκτρας καὶ παρατηρήσατε τότε τὰ δόντια σας· θὰ εἶναι κατὰ τρεῖς ἀποχρώσεις λευκότερα.

Ὁ ἀντισηπτικὸς ἀφρὸς καταστρέφει τὰ μικρόβια ἐξουδετερώνει τὰ ὀξέα καὶ ἐπαναφέρει τὰ δόντια σας εἰς τὴν φυσικὴν των λευκότητα, χωρὶς νὰ τὰ βλάβῃ.

ΑΝΤΙΣΗΠΤΙΚΗΝ ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑΝ
ΚΟΛΥΝΟΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ:

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΜΑΤΖΗ, ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 4 - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΠΡΟΝΟΙΑΣ—

ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΗΣ—

Ἐπὶ πλέον τῶν καταθεσεῶν μου, ἔχω τὸν τόκον μου 4 ο), ἔχω τὰ χρήματά μου ὅποτε τὰ χρειασθῶ, κ' ἔχω ἐπὶ πλέον μίαν

ΔΩΡΕΑΝ

ἀσφάλειαν δι' ἀρρώστειας καὶ ἀτυχήματα τῆς ζωῆς, Οὕτω ἂν ἀρρωστήσω παίρνω τὸν τόκον μου καὶ ἐπὶ πλέον ἡμερησίαν ἀποζημιώσιν.

ΔΩΡΕΑΝ

Ἄν ἀποθάνω ἡ οἰκογένειά μου θὰ εἰσπράξῃ καὶ τὴν κατάθεσίν μου καὶ τὴν ἀποζημιώσιν.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

—**ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ

—**ΤΡΑΠΕΖΗΣ**